

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV
ombudsman

10

STANOVISKA

Pohřebnictví

STANOVISKA 10

POHŘEBNICTVÍ

Pohřebnictví

POHŘEBNICTVÍ

Autorský kolektiv: JUDr. Pavel Varvařovský
Mgr. Jana Gregorová
JUDr. Marek Hanák
Mgr. Jitka Bělohradová

Sborník stanovisek veřejného ochránce práv vydává Kancelář veřejného ochránce práv k zajištění zákonné povinnosti veřejného ochránce práv soustavně seznamovat veřejnost se svou činností a s poznatky, které z ní vyplynuly.

© Kancelář veřejného ochránce práv, 2013
Adresa: Kancelář veřejného ochránce práv, Údolní 39, 602 00 Brno
Tel.: 542 542 888
Fax: 542 542 112
E-mail: podatelna@ochrance.cz
www.ochrance.cz

Vydala Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci se společností Wolters Kluwer ČR, a. s., se sídlem U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3. Odpovědná redaktorka Iva Mrázková. Tel.: 246 040 444, e-mail: knihy@wkcr.cz.

ISBN 978-80-904579-5-9 (brož., Kancelář veřejného ochránce práv, Brno)
ISBN 978-80-7357-986-9 (brož., Wolters Kluwer ČR, Praha)
ISBN 978-80-904579-6-6 (pdf, Kancelář veřejného ochránce práv, Brno)
ISBN 978-80-7357-902-9 (pdf, Wolters Kluwer ČR, Praha)

OBSAH

I. Úvod	7
II. Otázky a odpovědi	9
1. Kde je dovoleno pohřbívat?	9
2. Co je hrobové místo a jak ho lze zajistit?	9
3. Kdo může vypravit pohřeb?	10
4. Kdo zajistí pohřbení zemřelého neznámé totožnosti?	10
5. Kdo je vlastníkem hrobového zařízení?	10
6. Na koho se obrátit, když zjistím poškození hrobu?	11
7. Kdo může řešit spor o hrob?	11
8. Kdy může správce hřbitova zrušit hrob?	11
III. Provozování pohřebišť	12
1. Veřejná pohřebiště	12
2. Neveřejná pohřebiště	16
3. Válečná pohřebiště	17
IV. Užívání hrobových míst	20
1. Hrobová místa, hroby, hrobky	20
2. Hrobové zařízení	22
3. Nájem hrobového místa	25
4. Opuštěné hrobové místo	26
V. Ochrana piety a důstojnosti	29
1. Ochrana piety zemřelých a pozůstalých	29
2. Sociální pohřby	29
3. Ochranná pásma pohřebišť	30
4. Pokuty a tresty v pohřebnictví	32
VI. Orgány a organizace na úseku pohřebnictví	35
1. Obce	35
2. Kraje	35
3. Krajské hygienické stanice	36
4. Ministerstvo pro místní rozvoj	36
5. Ministerstvo obrany	36
VII. Vybraná soudní rozhodnutí	37

VIII. Vybraná stanoviska veřejného ochránce práv	42
1. Užívání hrobového místa	42
2. Poškození hrobového místa	45
3. Nájemné za hrobové místo	47
4. Spor o hrobové místo	49
5. Nájem hrobového místa na věčné časy	51
6. Ochranné pásmo hřbitova	55
7. Ochrana piety zemřelého	57
8. Náklady pohřbu osoby bez dědiců	59
9. Pohřbívací povinnost obce	62
IX. Závěr	65
Vybrané právní předpisy a mezinárodní smlouvy	66
Rejstřík	67

Jedno staré přísloví praví: „Řekni mi, jak se staráš o své mrtvé, a já Ti povím, k jaké civilizaci náležíš“. Hřbitovy požívaly od nejstarších dob zvláštní ochrany a pohlíželo se na ně vždy s vážností a úctou. Již u pohanských národů byla pohřebišťům věnována místa symbolizující klid a pokoj tak, aby zemřelí nebyli ve svém věčném spánku rušeni. S příchodem křesťanství byly hřbitovy zakládány při kostelech či kláštorech, aby živí i mrtví byli ve stálém náboženském styku. Za hřbitovní zdi probíhal každodenní život a živí se každou neděli zastavovali s modlitbou u hrobů svých blízkých, aby zavzpomínali na ty, kteří je již opustili. Hřbitovy od kostelů vzdálené vznikaly až později ve městech, když hřbitov u kostela nebylo možno rozšiřovat, zejména v dobách epidemií. Z toho je zřejmé, že pohřbívání zesnulých a úcta k nim sahají daleko nazpět do historie lidstva.

Podle dochovaných pramenů římského práva nebyla péče o pohřebišť věci veřejnou, ale ryze soukromou záležitostí, respektive morální povinností pozůstalých. Pohřebišť sestávala vesměs z hrobů rodinných. S příchodem křesťanství převládlo přesvědčení, že všichni členové církve, žijící i zemřelí, tvoří jednu velkou rodinu, a tudíž i péče o zemřelé je společnou povinností všech křesťanů. Proto byli křesťané pohřbíváni na místě společném, zpravidla při kostelích či kláštorech. Výlučný vliv církvi na zřizování hřbitovů i jejich spravování, převážně církvi katolickou, bez zásahu státu, trval do druhé poloviny 18. století. S obtížemi při pohřbívání jinověrců, bezvěrců a sebevrahů jsou spojeny i na našem území první zásahy do církevního práva, které byly koncem 18. století motivovány též důvody hygienickými. A právě v tomto období lze vysledovat stopy veřejného zájmu nejen nad řádným pohřbíváním, ale také nad zajištěním piety zemřelých na místech jejich posledního odpočinku.

V současné době se zásahy státu na úseku hřbitovního a pohřebního práva opírají o zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pohřebnictví“). Pokud se ve své činnosti setkávám s problematikou hřbitovního a pohřebního práva, pak to jsou převážně problémy související s pronajímáním hrobových míst a zachováním piety zemřelých a pozůstalých.

Přestože podání týkající se **pronajímání a užívání hrobových míst** většinou do mé působnosti nespádají, neboť jde o vztahy mezi obcí jako provozovatelem pohřebiště (věci v samostatné působnosti obce) a pronajímateli

hrobových míst (občanskoprávní vztahy mezi obcí a nájemcem hrobového místa), ani v těchto případech nejsou tato podání odložena strohým úředním sdělením, že jde o věci nenáležející do mé působnosti. V těchto případech se snažím poskytnout osobám, které se na mě obrátí, alespoň právní radu, jak mohou své problémy řešit, včetně objasnění problematiky pohřebnictví z hlediska platné právní úpravy.

Některé aspekty týkající se provozování pohřebišť mají nicméně veřejnoprávní charakter, kde je má působnost dána, a to zejména pokud jde o postupy stavebních úřadů při **zřízení pohřebiště, stanovení ochranného pásma** nebo činnost přestupkových komisí při **projednávání přestupků na úseku pohřebnictví**. Pokud se tedy jedná o záležitost týkající se výkonu státní správy, mohou v dané věci zahájit šetření a postupy správních úřadů, na které si lidé stěžují, prošetřit.

Sborník „Pohřebnictví“ si neklade za cíl přinést komplexní a vyčerpávající komentář všech institutů a systému hřbitovního a pohřebního práva. Sborník by měl být na jedné straně praktickou příručkou pro obce jako provozovatele většiny pohřebišť, na straně druhé může být užitečnou pomůckou pro nájemce hrobových míst a provozovatele pohřebních služeb. Sborník by měl přinést zejména ucelenější přehled o případech, jimiž jsem se na úseku pohřebnictví zabýval, a současně by měl upozornit na problémy, které se v této agendě vyskytují.

II.

Otázky a odpovědi

1. KDE JE DOVOLENO POHŘBÍVAT?

Zákon o pohřebnictví upravuje dva možné způsoby pohřbení, a to buď uložení lidských pozůstatků do hrobu či hrobky na veřejném pohřebišti, nebo zpopelnění lidských pozůstatků v krematoriu. Pohřbívat do hrobu lze pouze na zákonem uznaném pohřebišti, přičemž zákon o pohřebnictví rozlišuje pohřebiště veřejné a pohřebiště neveřejné (zpravidla hřbitovy provozované nějakou církví, židovské hřbitovy) určené pro pohřbívání členů církve, řeholních řádů, případně se může jednat o příslušníky uzavřených, zejména příbuzenských společenství (šlechtické rody).

Uložit nezpopelněné lidské pozůstatky do hrobu není dovoleno například na soukromé zahradě, v lese ani jinde ve volné krajině. Naopak v případě zpopelněných lidských pozůstatků zákon o pohřebnictví neukládá povinnost uložit tyto zpopelněné pozůstatky výlučně na pohřebišti. Při zachování pietního zacházení lze proto zpopelněné lidské pozůstatky uložit i mimo veřejné či neveřejné pohřebiště.¹

2. CO JE HROBOVÉ MÍSTO A JAK HO LZE ZAJISTIT?

Hrobovým místem je místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren. Hrobem je hrobové místo, do kterého již byly uloženy lidské pozůstatky v rakvi nebo zpopelněné lidské ostatky v urně.

Získat hrobové místo lze pouze ve formě nájmu, nelze je tedy koupit. Zákon o pohřebnictví výslovně stanoví, že nájem hrobového místa vzniká na základě smlouvy o nájmu uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem a nájemcem. Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat výši nájemného a výši úhrady za služby spojené s nájmem, pokud je provozovatel pohřebiště poskytuje.²

¹ Blíže viz Kapitola III. Provozování pohřebišť.

² Blíže viz Kapitola IV. Užívání hrobových míst.

3. KDO MŮŽE VYPRAVIT POHŘEB?

Zákon o pohřbenictví ani jiný právní předpis nestanoví, kdo může být vpravovatelem pohřbu, jinými slovy v případě úmrtí může pohřeb zajistit nejen rodinný příslušník, ale kterákoliv osoba, jež má na pohřbení zájem (druh, družka, kamarád, zaměstnavatel atd.).

4. KDO ZAJISTÍ POHŘBENÍ ZEMŘELÉHO NEZNÁMÉ TOTOŽNOSTI?

Nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí žádná fyzická nebo právnická osoba pohřbení, nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí a žádný poskytovatel zdravotních služeb neprojevil zájem o využití lidských pozůstatků pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, je povinna zajistit pohřbení obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo byly lidské pozůstatky nalezeny, případně vyloženy z dopravního prostředku. Lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, mohou být pohřbeny pouze uložením do hrobu nebo hrobky (tj. nemohou být zpopelněny). Obec má právo na úhradu účelně vynaložených nákladů na pohřbení vůči dědicům zemřelého, a není-li dědiců, vůči státu.³

5. KDO JE VLASTNÍKEM HROBOVÉHO ZAŘÍZENÍ?

Obecně platí, že vlastníkem hrobového zařízení (pomníku, rámu hrobu, krycí desky) je nájemce hrobového místa. Nemusí tomu tak být ale vždy, protože pomník, náhrobek či jiná věc jsou samostatnými věcmi v právním smyslu. Hrobové zařízení je ve většině případů ve vlastnictví toho, kdo je pořídil nebo nabyt jiným způsobem (darování, směna, dědictví apod.). Pomník, náhrobek nebo jiná ozdoba hrobu, které mohou být bez znehodnocení hrobu odděleny, mají přitom povahu věcí movitých. V případě hrobek platí, že ačkoliv jsou stavbami a nemovitostmi, nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí, proto bude pro okamžik nabytí vlastnického práva k nim rozhodující účinnost smlouvy (kupní, darovací, směnné či jiné).⁴

³ Blíže viz Podkapitola V.2 Sociální pohřby.

⁴ Blíže viz Podkapitola IV.2 Hrobové zařízení.

6. NA KOHO SE OBRÁTIT, KDYŽ ZJISTÍM POŠKOZENÍ HROBU?

Především je třeba informovat správce hřbitova, a to zejména pokud jde o škodu způsobenou živelnou pohromou (povodeň, vichřice). V případě, že je hřobové zařízení pojištěno, je třeba vyrozumět pojišťovnu, u které má nájemce sjednání pojistku (pojistnou smlouvu). Pokud ke škodě došlo vandalstvím, lze učinit oznámení také na Policii ČR, zejména jestliže je dáno podezření ze spáchání trestné činnosti.

7. KDO MŮŽE ŘEŠIT SPOR O HROB?

Na spory týkající se hřobových míst, ať již jde o nájem hřobového místa, jeho trvání, zánik, případně spor o vlastnictví hřobového zařízení, je třeba nahlížet jako na spory občanskoprávní. Z toho vyplývá, že buď dojde mezi spornými stranami k dohodě, nebo k dohodě nedojde a pak musí rozhodnout příslušný soud na základě podané občanskoprávní žaloby. Obce ani úřady spory týkající se hřobových míst rozhodovat nemohou.

8. KDY MŮŽE SPRÁVCE HŘBITOVA ZRUŠIT HROB?

Zrušit hrob lze v případě skončení nájmu hřobového místa. K tomu nejčastěji dochází uplynutím doby nájmu a nezaplacením dalšího nájemného ze strany nájemce. Nájemce hřobového místa se může sám rozhodnout, že hřobové místo již užívat nechce, pak smlouvu o nájmu hřobového místa neprodlouží nebo od smlouvy odstoupí.

Rovněž provozovatel pohřebiště může od smlouvy o nájmu odstoupit. To však neplatí pro případ, kdy ještě neuplynula stanovená tlečící doba (tj. minimální doba pro uložení lidských pozůstatků do hrobu, ve které se předpokládá, že dojde k biologickému rozkladu tkání lidského těla) od posledního pohřbení lidských pozůstatků do hrobu. Dále může pronajímatel od smlouvy odstoupit, jestliže nájemce neuhradí dlužné nájemné nebo úhradu za služby spojené s nájmem do 3 měsíců ode dne, kdy ho k tomu provozovatel písemně vyzval. Dalším případem, kdy může dojít ke zrušení hrobu, je situace, kdy se ruší celé pohřebiště.

1. VEŘEJNÁ POHŘEBIŠTĚ

Zřízení veřejného pohřebiště

Veřejné pohřebiště **Veřejné pohřebiště**⁵ může zřídit obec, registrovaná církev nebo náboženská společnost na pozemku v jejich vlastnictví jen na základě **územního rozhodnutí** a následného **stavebního povolení**, je-li podle stavebního zákona⁶ vyžadováno; dotčenými orgány jsou vždy také krajská hygienická stanice a vodoprávní úřad. Mají-li být součástí veřejného pohřebiště hroby, je obec, registrovaná církev nebo náboženská společnost povinna kromě podkladů stanovených zvláštním právním předpisem předložit i výsledky **hydrogeologického průzkumu**, z nichž je patrné, že pozemek je k takovému způsobu pohřbívání vhodný.⁷

Územní rozhodnutí

Zřízení pohřebiště Ke **zřizování hrobů, hrobek, náhrobků a hrobových zařízení** na veřejném pohřebišti není třeba povolení nebo ohlášení podle stavebního zákona. Rozhodnutí o zřízení pohřebiště v sobě obsahuje i povolení ke zřizování zařízení k pohřbívání, a není proto nutné jednotlivě je projednávat se stavebním úřadem. Hrob se nepovažuje za stavbu podle stavebního zákona ani za výrobek.⁸

Hrob Okolo veřejných pohřebišť se zřizuje **ochranné pásmo**, v němž může stavební úřad zakázat či omezit provádění staveb a další činnosti.⁹

⁵ Ke vztahu pojmů „veřejné pohřebiště“ a „hřbitov“ viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2009, č. j. 8 As 2/2009 – 68, kde soud uvedl, že se v zákoně o pohřebnictví tyto pojmy překrývají.

⁶ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Pro zajímavost lze uvést, že zcela novou etapu zřizování pohřebišť zahájily dvorské dekrety Josefa II. ze dne 23. 8. 1784 a ze dne 13. 9. 1784, které nařídily, aby byly hřbitovy ohrazeny zdí, a stanovily, že všechny hrobky a hřbitovy, jež se nacházely uvnitř osady, musí být uzavřeny a místo nich vybudovány hřbitovy nové v dostatečné vzdálenosti od obce.

⁸ Viz stanovisko odboru stavebního řádu MMR ze dne 12. 6. 2006, č. j. 20365/06-62/K-383/06).

⁹ Blíže viz Podkapitola V.3 Ochranná pásma pohřebišť.

Provozování veřejného pohřebiště

Provozování veřejného pohřebiště je službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v **samostatné působnosti** nebo registrovanou církví nebo náboženskou společností (dále jen „provozovatel pohřebiště“). Nemůže-li obec zajistit provozování veřejného pohřebiště v územním obvodu své působnosti, je povinna zajistit provozování veřejného pohřebiště v jiné obci v okolí na základě dohody s provozovatelem pohřebiště.

Provozování
pohřebiště

K provozování veřejného pohřebiště, k řádu veřejného pohřebiště, kterým se provozování veřejného pohřebiště řídí, a ke změnám řádu veřejného pohřebiště je nutný předchozí **souhlas krajského úřadu**. Krajský úřad vydá souhlas za předpokladu, že řád veřejného pohřebiště byl vypracován v souladu s požadavky stanovenými zákonem o pohřebnictví. Provozovatel pohřebiště je povinen předložit krajskému úřadu veškeré podklady, které si pro tento účel vyžádá.

Provozování veřejného pohřebiště zahrnuje výkopové práce související s pohřbením a exhumací, pohřbívání, provádění exhumací, ukládání, rozptýl a vsyp zpopelněných lidských pozůstatků, správu a údržbu veřejného pohřebiště, včetně komunikací a okolní zeleně, pronájem hrobových míst a vedení související evidence. Zajišťuje-li provozovatel veřejného pohřebiště jeho provozování prostřednictvím jiné právnické nebo fyzické osoby, vztahují se na tuto osobu povinnosti, které zákon o pohřebnictví ukládá provozovateli veřejného pohřebiště.

Řád veřejného pohřebiště

Jak už bylo naznačeno výše, provozovatel pohřebiště se při své činnosti řídí řádem veřejného pohřebiště. Pokud jde o právní povahu řádu pohřebiště, je třeba vycházet z toho, že jde o „**provozní řád**“ vydávaný obcí v samostatné působnosti. K vydání řádu pohřebiště je příslušná rada obce, případně zastupitelstvo obce, jestliže si vydání řádu pohřebiště vyhradí. Řád veřejného pohřebiště musí být zveřejněn v místě na daném veřejném pohřebišti obvyklém.

Řád
pohřebiště

V řádu veřejného pohřebiště jeho provozovatel zejména podrobně upraví:

- rozsah služeb poskytovaných na veřejném pohřebišti, včetně stanovení druhů rakví pro ukládání do hrobů a hrodek,
- jsou-li součástí veřejného pohřebiště hroby, tlecí dobu pro lidské ostatky do nich ukládané,
- povinnosti návštěvníků veřejného pohřebiště v souvislosti s pořádkem na veřejném pohřebišti a zachováním důstojnosti tohoto místa a způsob a pravidla užívání zařízení veřejného pohřebiště (například obřadních síní), pokud je této úpravy třeba,

POHŘEBNICTVÍ

- dobu, po kterou je veřejné pohřebiště přístupno návštěvníkům,
- povinnosti provozovatele pohřebiště a dalších osob vykonávajících činnosti související se zajištěním řádného provozu veřejného pohřebiště,
- povinnosti nájemce hrobového místa, zejména pokud jde o rozsah údržby hrobového místa,
- omezení vyplývající z územního rozhodnutí o zřízení veřejného pohřebiště,
- je-li veřejné pohřebiště provozováno prostřednictvím právnické nebo fyzické osoby, informace o této skutečnosti spolu s uvedením jejího jména a adresy, jde-li o fyzickou osobu, nebo názvu a sídla, jde-li o právnickou osobu.

Povinností provozovatele pohřebiště je především provozovat veřejné pohřebiště v souladu se zveřejněným řádem veřejného pohřebiště, zákonem o pohřbivnictví a zvláštními právními předpisy. Z hlediska zachování rovného přístupu k pronájmu hrobových míst je důležitá povinnost provozovatele pohřebiště stanovit stejné podmínky pro sjednání nájmu hrobového místa pro každého.

Provozovatel pohřebiště je dále povinen umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných osob v souladu s projevenou vůlí osob, které sjednaly pohřbení.

Tlecí doba

V případě, že lidské ostatky nejsou ani po uplynutí stanovené tlecí doby zetlelé, musí provozovatel pohřebiště neprodleně zajistit příslušné podklady pro stanovení nové tlecí doby, na jejich základě navrhnout novou tlecí dobu, vyžádat si k ní stanovisko krajské hygienické stanice a na základě tohoto stanoviska upravit odpovídajícím způsobem řád veřejného pohřebiště. V případě **zákazu pohřbívání** musí provozovatel pohřebiště bezodkladně písemně informovat nájemce hrobových míst, pokud je mu známa jejich adresa, a současně informovat veřejnost o tomto zákazu v místě na daném veřejném pohřebišti obvyklém.

Zákaz pohřbívání

Evidence veřejného pohřebiště

Evidence pohřebiště

Provozovatel veřejného pohřebiště je povinen vést evidenci související s provozováním veřejného pohřebiště. Tato evidence obsahuje zejména následující údaje:

- jméno a příjmení osob, jejichž lidské ostatky jsou na veřejném pohřebišti uloženy,
- místo a datum jejich narození a úmrtí,
- rodné číslo, bylo-li přiděleno,
- datum uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků na veřejném pohřebišti, včetně určení hrobového místa a hloubky

pohřbení; u zpopelněných lidských ostatků způsob uložení jejich popela a v případě vsypu i místo jejich uložení,

- záznam o nebezpečné nemoci, pokud osoba, jejíž lidské pozůstatky byly uloženy do hrobu nebo hrobky, byla touto nemocí nakažena,
- jméno, příjmení, adresu místa trvalého pobytu a rodné číslo nájemce hrobového místa, jde-li o fyzickou osobu, nebo obchodní jméno, nebo název firmy, sídlo a identifikační číslo osoby nájemce hrobového místa, jde-li o právnickou osobu,
- datum uzavření nájemní smlouvy a dobu jejího trvání, včetně údajů o změně smlouvy,
- údaje o hrobovém zařízení daného hrobového místa,
- údaje o zákazu pohřbívání a době jeho trvání, pokud byl zákaz vydán.

Zrušení pohřebiště

V praxi mohou nastat případy, kdy je třeba ve veřejném zájmu veřejné pohřebiště zrušit. O zrušení veřejného pohřebiště rozhoduje krajský úřad. V rozhodnutí o zrušení veřejného pohřebiště musí být mimo jiné stanoveno datum, k němuž bude pohřebiště zrušeno.

Zrušení
pohřebiště

Veřejné pohřebiště může být zrušeno až po uplynutí všech lhůt, na které byla hrobová místa pronajata, nejdříve však po uplynutí tlecí doby od posledního uložení lidských pozůstatků do hrobu. Je-li z důvodu veřejného zájmu výjimečně nutné zrušit veřejné pohřebiště před uplynutím lhůt, na které byla hrobová místa pronajata, je krajský úřad povinen zajistit a uhradit exhumace a převezení lidských ostatků, jakož i přemístění zeminy a travního porostu z rozptylových a vsypových luk, na jiné vhodné veřejné pohřebiště.

S rušením **veřejného pohřebiště** je spojena řada povinností. Provozovatel pohřebiště musí:

- písemně informovat nájemce hrobových míst o zahájení řízení o zrušení veřejného pohřebiště, pokud je mu známa jejich adresa, a současně tuto informaci zveřejnit na místě na daném veřejném pohřebišti obvyklém,
- písemně informovat nájemce hrobových míst o vydání rozhodnutí o zrušení veřejného pohřebiště a datu, k němuž má být pohřebiště zrušeno, pokud je mu známa jejich adresa, a současně tuto informaci zveřejnit na místě na daném veřejném pohřebišti obvyklém,
- pokud nájemci hrobových míst před zveřejněným dnem zrušení veřejného pohřebiště nepřemístí lidské ostatky na jiné veřejné pohřebiště, ponechat nezpopelněné lidské ostatky na místě, urny vybrat a lidské ostatky, které v nich byly obsaženy, uložit do společného hrobu na jiném veřejném pohřebišti, nebo je volně smísit se zemí,

- je-li provozovatelem veřejného pohřebiště obec, informovat vlastníka hrobového zařízení, které jejich vlastník neodstraní do dne zrušení veřejného pohřebiště, že pokud se do 1 roku o tyto věci nepřihlásí, bude s nimi naloženo jako s věcmi opuštěnými; není-li provozovatelem veřejného pohřebiště obec, odevzdat obci, spolu s adresou vlastníka hrobového zařízení, které jejich vlastník neodstraní do dne zrušení veřejného pohřebiště, a o tomto postupu předem vlastníka informovat s tím, že pokud se do 1 roku o tyto věci nepřihlásí, bude s nimi naloženo jako s věcmi opuštěnými,¹⁰
- pokud má být využito zrušeného veřejného pohřebiště k účelu, při kterém je třeba prohloubit terén, zajistit, aby všechny lidské ostatky byly vyzvednuty a na jiném veřejném pohřebišti uloženy do společného hrobu, a s nalezenými předměty, u nichž se předpokládá, že jsou zhotoveny z drahých kovů, nebo s předměty, které mají kulturně-historickou hodnotu, ponechanými v hrobech a hrobkách, naložit obdobně jako u opuštěných hrobů,
- pokud jsou na něm vsypové a rozptylové louky, zajistit přemístění jejich travního porostu a zeminy na jiné veřejné pohřebiště.

2. NEVEŘEJNÁ POHŘEBIŠTĚ

Neveřejné pohřebiště Za **neveřejná pohřebiště** se považují účelová zařízení určená výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členů řeholních řádů nebo kongregací a prostory zřízené přede dnem nabytí účinnosti zákona o pohřebnictví pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských společenství. Typicky může jít o **kostelní krypty** (zpravidla jde o šlechtické či církevní hroby pod podlahou kostela) či **hroby v uzavřených klášterních areálech** sloužících pro uložení zesnulých členů církevních řádů.

Za neveřejná pohřebiště se rovněž považují účelová zařízení určená výlučně pro uložení lidských pozůstatků příslušníků registrovaných církví nebo náboženských společností, jejichž vnitřní předpisy a obřady neumožňují ukládání lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků na veřejném pohřebišti. Tuto skutečnost jsou registrované církve a náboženské společnosti před zřízením nového neveřejného pohřebiště povinny prokázat krajskému úřadu, v jehož obvodu hodlají neveřejné pohřebiště zřídit. Dále jsou povinny předložit mu řád neveřejného pohřebiště, upravující zejména způsob pohřbívání, a vyžádat si jeho stanovisko.

¹⁰ Blíže viz Podkapitola IV.4 Opuštěné hrobové místo.

Stanovisko krajského úřadu je jedním z podkladů pro vydání územního rozhodnutí dle stavebního zákona.

Územní
rozhodnutí

Provozování neveřejného pohřebiště nesmí ohrozit veřejné zdraví a podléhá státnímu zdravotnímu doзору. Pro provozování neveřejných pohřebišť platí obdobně ustanovení zákona o pohřebnictví upravující postup při ukládání lidských pozůstatků a jejich exhumace, s výjimkou povinnosti dodržet boční vzdálenost mezi jednotlivými hroby 0,3 m.

3. VÁLEČNÁ POHŘEBIŠŤE

S účinností od 1. 7. 2004 vstoupil do právního řádu zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o válečných hrobech“). Tento právní předpis zcela průlomově zavedl a definuje právní režim a status válečných hrobů, péči o ně, výkon státní správy, včetně sankcí za porušení tohoto zákona.

Zákon o válečných hrobech nevymezuje a nedefinuje válečné hroby časově (například třicetiletá válka, Prusko-Rakouská válka, které lze přesně časově specifikovat apod.) ani konkrétním výčtem míst historických bitev, ale obecně. **Válečným hrobem** je pro účely tohoto zákona místo, kde jsou pohřbeny ostatky osob, které zahynuly v důsledku aktivní účasti ve vojenské operaci nebo v důsledku válečného zajetí, anebo ostatky osob, které zahynuly v důsledku účasti v odboji nebo vojenské operaci v době války. Válečným hrobem může být hrob jednotlivce, hrob hromadný nebo osárium (kostnice), včetně náhrobků a ostatního hrobového zařízení. Válečným hrobem je rovněž evidované místo s nevyzvednutými ostatky osob zemřelých v souvislosti s válečnou událostí, anebo jiný objekt, který je za válečný hrob považován v souladu s mezinárodní smlouvou, jíž je Česká republika vázána.

Válečný
hrob

Osárium

Válečným hrobem je pro účely tohoto zákona i **pietní místo**, kterým se rozumí pamětní deska, pomník, památník nebo obdobný symbol připomínající válečné události a oběti, které zahynuly v důsledku aktivní účasti ve vojenské operaci nebo v důsledku válečného zajetí, anebo oběti, které zahynuly v důsledku účasti v odboji nebo při vojenské operaci v době války. V případě pochybností, co je válečným hrobem, bude ve správním řízení rozhodovat Ministerstvo obrany. Významné je, že podle zákona o pohřebnictví se u válečných hrobů užívací právo poskytuje bezplatně a na neomezenou dobu, na rozdíl od nájmu ostatních hrobových míst.

Pietní místo

Evidence a péče o válečné hroby

Zákon o válečných hrobech ukládá povinnost obcím s rozšířenou působností vést evidenci válečných hrobů a vlastníkům válečných hrobů, případně vlastníkovu pozemku, kde je válečný hrob, povinnost o tyto hroby pečovat. **Evidenci válečného hrobu** se rozumí listinný nebo jiný záznam obsahující údaje o válečném hrobu, pokud jsou známy; těmito údaji jsou zejména:

- jméno, popřípadě jména, příjmení, vojenská hodnost, státní příslušnost, národnost, datum narození, datum a místo úmrtí a příčina smrti osoby nebo osob, jejíž ostatky jsou ve válečném hrobu pohřbeny, nebo osoby, jíž se válečný hrob týká,
- název státu, obce nebo vojenského újezdu, katastrálního území a parcelní číslo, popřípadě číslo popisné nemovitosti, kde se válečný hrob nachází,
- historická událost, ke které se válečný hrob vztahuje, charakter a stručný popis vzhledu válečného hrobu, včetně fotodokumentace,
- označení vlastníka válečného hrobu a vlastníka nemovitosti, na které je válečný hrob umístěn.

Péči o válečné hroby se rozumí zabezpečování úpravy, ochrany, zřizování nových válečných hrobů, přemísťování nebo rušení válečných hrobů, včetně exhumací. Údržbou a úpravou válečného hrobu se rozumí označení válečného hrobu, umístění pamětní desky, pomníku, památníku nebo obdobného symbolu, včetně běžné údržby válečného hrobu, jeho okolí a přístupu k němu.

Náhrady za omezení vlastnického práva

Náhrady Péči o válečný hrob zabezpečuje vlastník válečného hrobu a v případě válečných hrobů, jejichž vlastník není znám, přenáší zákon o válečných hrobech povinnost péče o takovéto hroby na vlastníky pozemků, kde se válečný hrob nachází. Toto ustanovení může někdy vyvolávat problémy, a to v těch případech, kdy vlastníci pozemků zjistí, že vlastní pozemek, na kterém například probíhala historická bitva, o níž neměli při nabytí pozemku ani tušení.

Vlastník válečného hrobu, jakož i vlastník pozemku, na němž je válečný hrob umístěn, pokud je válečný hrob mimo pohřebiště, je povinen umožnit k němu přístup za účelem vzdání úcty nebo provedení prací souvisejících s péčí o válečný hrob. Je-li válečný hrob umístěn mimo pohřebiště, má vlastník nemovitosti (pozemku) **nárok na náhradu za omezení užívání nemovitosti**. Pokud je vlastníkovu užívání jeho pozemku v důsledku existence válečného hrobu závažným způsobem ztíženo, je

stát povinen, na základě jeho písemné žádosti, nemovitost nebo její část odkoupit (tzv. povinný výkup). Náhrady vlastníkům nemovitostí poskytuje Ministerstvo obrany. Výše náhrady a kupní cena se stanoví podle zvláštních právních předpisů.¹¹

Zrušení a přemístění válečného hrobu

Zrušení nebo přemístění válečného hrobu a jinou změnu válečného hrobu než jeho údržbu a úpravu může jeho vlastník nebo, pokud není znám, vlastník nemovitosti, na které je válečný hrob umístěn, provést jen na základě jeho písemné žádosti a po písemném souhlasu Ministerstva obrany.

Nový válečný hrob lze zřídit jen na základě písemné žádosti zřizovatele a po písemném souhlasu vlastníka nemovitosti (pozemku) a Ministerstva obrany. Souhlasy Ministerstva obrany nenahrazují povolení nebo vyjádření jiného správního úřadu, pokud je vyžadováno podle zvláštního právního předpisu (například půjde o souhlasy a povolení vydávaná dle stavebního zákona). Zrušení válečného hrobu prohlášeného za kulturní památku lze provést pouze po předchozím zrušení jeho prohlášení za kulturní památku Ministerstvem kultury.

¹¹ Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

1. HROBOVÁ MÍSTA, HROBY, HROBKY

Zákon o pohřebnictví připouští jako způsob pohřbení lidských pozůstatků buď jejich uložení do hrobu či hrobky na veřejném pohřebišti, nebo jejich zpopelnění v krematoriu.

Hřobové místo	Jak už bylo řečeno, hřobovým místem je místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren. Rozdíl mezi hřobovým místem a hrobem spočívá v tom, že hrobem je hřobové místo, do něhož již bylo pohřbeno, čili došlo k uložení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků s následným zásypaním hrobu zeminou.
Hrobka	Hrobkou je zděná nadzemní nebo podzemní hřbitovní stavba určená k uložení lidských pozůstatků v rakvi nebo uložení zpopelněných lidských ostatků v urně, kdy nedochází k zásypaní zeminy (rakev či urna je volně uložena v prostoru hrobky). ¹²
Urna	
Kolumbárium	Kolumbárium je samostatná hřbitovní stavba obsahující několik hřobových míst určených výlučně pro ukládání uren se zpopelněnými lidskými ostatky.

Protože se hřobová místa na pohřebištech jako specificky vymezené části pozemku neprodávají, ale pouze pronajímají jednotlivým osobám, zůstává hřobové místo ve vlastnictví obce a sdílí tedy právní osud celého hřbitova. Jinak řečeno vlastníkem hřobového místa zůstává obec, která má nejen práva, ale i povinnosti vyplývající z vlastnického práva k hřobovému místu.

Hroby pro ukládání lidských pozůstatků musí splňovat následující požadavky:

- jejich hloubka musí být u dospělých osob a dětí od 10 let nejméně 1,5 m, u dětí mladších 10 let nejméně 1,2 m,
- dno hrobu musí ležet nejméně 0,5 m nad hladinou podzemní vody,
- boční vzdálenosti mezi jednotlivými hroby musí činit nejméně 0,3 m,
- rakev s lidskými pozůstatky musí být po uložení do hrobu zasypána zkpřerou zeminou ve výši minimálně 1,2 m.

¹² Pro zajímavost lze dodat, že do hrobky lze pohřbívat pouze v rakvích celodubových nebo z jiných tvrdých dřev, do kterých bude vložena spodní část zinkové vložky, nebo v rakvích kovových s nepropustným dnem.

Provozovatel pohřebiště je oprávněn převzít lidské pozůstatky k pohřbení do hrobu nebo hrobky jen tehdy, je-li úmrtí doloženo úmrtním listem, průvodním listem k přepravě lidských pozůstatků (**umrlčí pas**), zprávou oprávněného orgánu cizího státu nebo listem o prohlídce mrtvého; v případě podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s úmrtím je kromě toho nutný i písemný souhlas státního zástupce nebo jiného orgánu činného v trestním řízení, který je k tomu oprávněn podle zvláštního právního předpisu.

Umrlčí pas

Zpopelněné lidské ostatky je možné uložit na veřejném pohřebišti vždy jen se souhlasem provozovatele pohřebiště a způsobem, který odpovídá podmínkám pohřbívání na daném veřejném pohřebišti.

Úmrtí v cizině

Dojde-li k úmrtí mimo území České republiky a na území státu, který není vázán příslušnými mezinárodními smlouvami¹³, je pro převoz na území České republiky nebo převoz přes její území nutné, aby zastupitelský úřad České republiky v zahraničí vystavil průvodní list obsahující souhlas s přepravou zemřelého. Pokud je sjednáno pojištění pro případ smrti v zahraničí u některé pojišťovny, měly by být **náklady na převoz** zemřelého hrazeny danou pojišťovnou. V ostatních případech hradí náklady na převoz ten, kdo převoz u pohřební služby objednal. Obecně lze pro tyto případy doporučit kontaktování zastupitelského úřadu České republiky, který má působnost pro daný stát, či odbor konzulárních činností Ministerstva zahraničních věcí, který disponuje potřebnými informacemi, jak při převozu zemřelého z ciziny postupovat.¹⁴

Tlečí doba

Jak již bylo zmíněno, tlečí doba je minimální doba pro uložení lidských pozůstatků do hrobu, ve které se předpokládá, že dojde k biologickému rozkladu tkání lidského těla. Nezpopeněné lidské ostatky musí být uloženy v hrobě po tlečí dobu, která musí trvat minimálně 10 let.

Tlečí doba

¹³ Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol (Berlín, 10. 2. 1937), publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 44/1938 Sb., Vídeňská úmluva o konzulárních stycích (Vídeň, 24. 4. 1963), publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 32/1969 Sb., Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (Bern, 9. 5. 1980), publikována ve Sbírce zákonů pod č. 8/1985 Sb., Letecký a přepravní řád a mezinárodní manuál TACT (The Air Cargo Tariff), k dispozici mají pobočky leteckých společností, Dohoda o převozu těl zemřelých (Štrasburk, 26. 10. 1973), publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 22/2012 Sb. m. s., v platnosti pro ČR od 24. 2. 2012.

¹⁴ Viz http://www.mzv.cz/jnp/cz/cestujeme/jak_resit_situace_v_zahranici/umrti_obcana_cr.html.

POHŘEBNICTVÍ

Konkrétní délku tlečí doby pro veřejné pohřebiště stanoví jeho provozovatel v řádu veřejného pohřebiště na základě výsledků hydrogeologického průzkumu a vyžádaného stanoviska krajské hygienické stanice. Na délku tlečí doby má vliv zejména složení půdy a výška hladiny podzemní vody, což jsou okolnosti, které významným způsobem ovlivňují proces tlení. Před uplynutím tlečí doby mohou být do téhož hrobu uloženy další lidské pozůstatky, pokud je možné je umístit nad úroveň naposledy pohřbených lidských pozůstatků a vrstva ulehle zemin nad rakví bude činit nejméně 1 m.

Exhumace

Exhumace Exhumací je třeba rozumět **postup při vyjmutí lidských ostatků z hrobu nebo hrobky před uplynutím tlečí doby**. Před uplynutím tlečí doby mohou být lidské ostatky exhumovány na žádost nájemce hrobového místa jen se souhlasem krajské hygienické stanice, nebo nařídí-li exhumaci v trestním řízení soudce nebo státní zástupce. Náklady na exhumaci hradí ten, kdo o ni požádal; provozovatel pohřebiště zajistí při exhumaci provoz na pohřebišti tak, aby nebyl narušen veřejný pořádek a aby byl vyloučen přenos možné nákazy. Pokud jsou lidské ostatky uloženy v hrobce, není třeba k jejich přemístění, nemá-li být rakev otevřena, souhlasu krajské hygienické stanice.

2. HROBOVÉ ZAŘÍZENÍ

Pomník V souvislosti s hrobovými místy se lze sekat s pojmem „*hrobové příslušenství*“. Tento termín nelze považovat za správný, neboť pomník, náhrobek či jiná věc jsou samostatnými věcmi v právním smyslu, protože hrob nelze považovat za věc hlavní, neboť není ve vlastnictví toho, kdo je vlastníkem například výše zmíněného pomníku. Přitom příslušenstvím může být podle občanského zákoníku¹⁵ pouze taková věc, která náleží vlastníku věci hlavní a je jí určena k tomu, aby byla s věcí hlavní trvale užívána.¹⁶ Správně je proto třeba hovořit o hrobovém zařízení, nikoliv o hrobovém příslušenství.¹⁷

¹⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Ke změně právní úpravy ve vztahu k pojmu „*součást věci*“ a „*příslušenství věci*“ dojde k 1. 1. 2014, kdy by měl nabýt účinnosti nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který pojem součást věci upravuje v ustanovení § 505 a násl. a pojem příslušenství věci v ustanovení § 510 a násl.

¹⁷ Výstižně se k otázce vlastnictví hrobového zařízení vyjádřil Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 14. 9. 1976 sp. zn. Rc 9/79 9 Co 343/76, kde uvedl, že „*při posuzování právních vztahů týkajících se hrobů na pohřebištích (§ 19 vyhlášky č. 47/1966 Sb.)*

Z hlediska nabytí a zániku vlastnického práva je důležité především to, jestli jde o nemovitost a jestli je tato předmětem evidence v katastru nemovitostí. V souladu s občanským zákoníkem se vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí nabyvá vkladem práva do katastru nemovitostí, přičemž účinky vkladu nastávají zpětně ke dni podání návrhu na vklad. U nemovitostí v katastru neevidovaných se podle občanského zákoníku **vlastnické právo nabyvá účinností smlouvy**. Protože hrobky, ačkoliv jsou stavbami a nemovitostmi, předmětem evidence v katastru nejsou, bude pro okamžik nabytí vlastnického práva k nim rozhodující účinnost smlouvy (kupní, darovací, směnné či jiné). Proto musí pronajímatelé hrobových míst trvat na tom, aby obsahem nájemní smlouvy byla povinnost nájemce oznámit změnu vlastníka hrobky či pomníku.

Smlouva

Hřbitovní stavba

Hřbitovní stavba je zpravidla stavba **podzemní** či **nadzemní hrobky**, **stavba kolumbária** pro uložení uren, případně se může jednat o **hřbitovní kapli**, jejíž součástí může být také **hrobka**. Hřbitovní stavbou je také **márnice** a **smuteční (obřadní) síň** pro konání pohřebních obřadů.

Hrobka
Kolumbárium
Márnice

Stavební zákon přesnou definici pojmu stavba (natož stavba hřbitovní) neobsahuje¹⁸. V pochybnostech, zda lze určitou věc považovat za stavbu, je rozhodující stanovisko příslušného stavebního úřadu. Tento názor je v praxi respektován i soudy. Pochybnosti by snad neměly vyvolávat stavby hrobek, jinak by tomu ovšem mohlo být v případě náhrobních desek, rámu či pomníků.

Hřbitovní porosty

Podle občanského zákoníku je součástí věci vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila. V souladu

je třeba rozlišovat mezi právem z propůjčení místa pro hrob a mezi právem vlastnickým (popřípadě mezi právem užívání) k náhrobku, k pomníkům a k trvalým ozdobám hrobu (tzv. hrobovému příslušenství). Propůjčení hrobového místa nezakládá vznik vlastnictví k této části pozemku pohřebiště. Hrobové příslušenství je předmětem vlastnictví toho, kdo je pořídil nebo nabyl jiným způsobem nabytí osobního vlastnictví. Pomník, náhrobek nebo jiná ozdoba hrobu, které mohou být bez znehodnocení hrobu odděleny, mají povahu věcí movitých.“

¹⁸ V ustanovení § 2 odst. 3 stavebního zákona se uvádí, že se stavbou rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Dočasná stavba je stavba, u které stavební úřad předem omezí dobu jejího trvání. Za stavbu se považuje také výrobek plnící funkci stavby. Stavba, která slouží reklamním účelům, je stavba pro reklamu.

s tím je třeba porosty (stromy, keře) považovat za **součást věci (pozemku)** jako věci hlavní, neboť je z právního hlediska za samostatné věci považovat nelze¹⁹. Vlastnické právo k porostu nabývá okamžikem jeho výsadby vlastníkem pozemku bez ohledu na skutečnost, že porost například vysázel někdo jiný. Otázku vlastnictví porostů lze tedy uzavřít s tím, že porost sdílí právní režim pozemku, neboť je z občanskoprávního hlediska jeho součástí. Nachází-li se tedy na pohřebišti například okrasné keře či stromy, jsou stejně jako hřbitov ve vlastnictví obce.

Náhrada škody V souvislosti se hřbitovními porosty může docházet ke sporům například ohledně **poškození pomníku**. V takovém případě na jedné straně vystupuje vlastník porostu (obec), jehož kořeny či spad listů poškozují pomník či desku hrobu, na straně druhé pak stojí poškozený (vlastník pomníku, desky). Řešení celé situace je třeba hledat v občanském zákoníku, kde se v § 127 odst. 1 v úvodu stanoví, že se vlastník věci (hřbitova, jehož součástí je i porost) musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného (vlastníka náhrobku) nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Prorůstání kořenů (a tím i poškození hrobky) lze hodnotit jako zásah do vlastnického práva k pomníku a **odpovědnost za vzniklou škodu** je tedy nutno přičíst vlastníku porostu.

Navíc je třeba poukázat na to, že obec jako pronajímatel hřobového místa má podle občanského zákoníku nájemci zajistit nerušené užívání hřobového místa. Konkrétně jde o ustanovení § 664 občanského zákoníku, podle něhož je pronajímatel povinen přenechat pronajímanou věc (v tomto případě hřobové místo) nájemci ve stavu způsobitelném smluvenému užívání nebo, nebyl-li způsob užívání smluven, užívání obvyklému, a v tomto stavu ji svým nákladem udržovat.²⁰

K odpovědnosti za vzniklou škodu je však nutno dodat ještě následující. Za vzniklou škodu by mohl být spoluodpovědný i vlastník hrobky, pomníku nebo náhrobní desky, respektive nájemce hřobového místa. Tomu totiž občanský zákoník ukládá povinnost zakročit k odvrácení hrozící škody způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení v ustanovení § 417 odst. 1 občanského zákoníku. Půjde-li o vážné ohrožení, například zhroutil stavbu hrobky, má ohrožený právo domáhat se, aby soud uložil provést vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody.

¹⁹ Nový občanský zákoník hovoří v ustanovení § 507 o tom, že součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé.

²⁰ Nový občanský zákoník upravuje institut nájmu věci v ustanovení § 2201 a násl. V ustanovení § 2005 občanský zákoník uvádí, že nájemní smlouva pronajímatele zavazuje

- a) přenechat věc nájemci tak, aby ji mohl užívat k ujednanému nebo obvyklému účelu,
- b) udržovat věc v takovém stavu, aby mohla sloužit tomu užívání, pro které byla pronajata,
- c) zajistit nájemci nerušené užívání věci po dobu nájmu.

Prokáže-li se, že vlastník hrobky výše zmíněné kroky neučinil, ačkoliv o hrozící škodě věděl, bude nezbytné přihlídnout k ustanovení § 441 občanského zákoníku, kde se hovoří o tom, že byla-li škoda způsobena také zaviněním poškozeného, nese škodu poměrně.²¹

3. NÁJEM HROBOVÉHO MÍSTA

Jak už bylo uvedeno, hrobová místa se nekupují, ale pronajímají. Nájem hrobového místa vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa, kterou uzavírá provozovatel pohřebiště jako pronajímatel s nájemcem (dále jen „smlouva o nájmu“). Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí v ní být dohodnuta výše nájemného a výše úhrady za služby spojené s nájmem, pokud je provozovatel pohřebiště poskytuje.

Nájem
hrobového
místa
Smlouva

V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na niž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tleci doba stanovená pro veřejné pohřebiště, na němž se hrob nachází. Nájem hrobového místa lze sjednat i na dobu předcházející pohřbení nebo uložení urny. Podnájem hrobového místa je zakázán. To znamená, že nájemce hrobového místa nemůže toto místo pronajmout další osobě.

Provozovatel pohřebiště je povinen během doby trvání nájmu zajistit k hrobovému místu přístup a zdržet se jakýchkoli zásahů do hrobového místa, s výjimkou případů, kdy je nezbytné bezodkladně zajistit bezpečný provoz veřejného pohřebiště. O takovémto připravovaném nebo již provedeném zásahu je provozovatel pohřebiště povinen neprodleně písemně vyrozumět nájemce. Nájemce je povinen vlastním nákladem zajišťovat údržbu pronajatého hrobového místa v rozsahu stanoveném smlouvou o nájmu a oznamovat provozovateli pohřebiště veškeré změny údajů potřebných pro vedení evidence veřejného pohřebiště. Je-li nájemcem fyzická osoba, přechází nájemné na její dědice. Je-li nájemcem právnická osoba, přechází nájem na jejího právního nástupce. Dědic nebo právní nástupce nájemce je povinen sdělit provozovateli pohřebiště nové údaje potřebné pro vedení evidence veřejného pohřebiště.

Spory ohledně nájmu hrobového místa řeší soudy v občanském soudním řízení.²²

²¹ Nový občanský zákoník řeší náhradu majetkové a nemajetkové újmy v ustanovení § 2894 a násl., přičemž v rámci právní úpravy prevence v § 2900 stanoví, že vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.

²² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. Cdo 4224/2009.

Smlouvy na věčné časy

Ve hřbitovním právu se lze stále setkat s tzv. smlouvami o nájmu hrobu uzavřenými na věčné časy, případně na dobu trvání hřbitova. Obecně lze říci, že jde o **staré smlouvy** uzavřené vlastníkem hřbitova (církví nebo obcí) s osobou, která měla důležité společenské postavení a současně měla zásluhy ve vztahu ke kostelu či obci. Zpravidla se jednalo o významné osobnosti společenského života obce, které například přispěly na opravu kostela či na provoz obecně prospěšného zařízení (škola, nemocnice, obecní spolky apod.). Tyto osoby pak měly výsadní postavení i z hlediska pohřbívání, kdy jim bylo umožněno získat místo pro hrob či hrobku na hřbitově. Toto hrobové místo bylo při svém zřízení proplaceno na vždy, případně na dobu trvání hřbitova.

Veřejný ochránce práv požádal o stanovisko k těmto smlouvám **Ministerstvo pro místní rozvoj** (dále také „ministerstvo“). Podle právního názoru ministerstva **zůstávají staré smlouvy**, uzavřené před účinností zákona o pohřbnictví, tj. před 1. 1. 2002, **nadále v platnosti**, pokud však vyhoví po „*technické stránce*“ současné právní úpravě. Pokud takovéto smlouvy nebudou v souladu s požadavky zákona o pohřbnictví, lze tento nedostatek řešit po dohodě mezi pronajímatelem a nájemcem formou dodatku ke smlouvě, popřípadě novou smlouvou, přičemž věčně zůstává smlouva neměnná. Nájemce však musí prokázat, že hrobové místo bylo za určitou částku skutečně pronajato bez časového omezení – „na věčné časy“, nebo „na dobu trvání hřbitova“.

Také podle právního názoru veřejného ochránce práv jsou v minulosti uzavřené smlouvy o nájmu hrobového místa „**na věčné časy**“ nebo „**na dobu trvání hřbitova**“ nadále platné. Z hlediska doby trvání nájmu proto zůstává původní smlouva neměnná. Pronajímatel hrobového místa by měl tento právní stav respektovat, a pokud by bylo třeba k dodatku či nové smlouvě přistoupit, měla by být původní ustanovení o délce pronájmu „na věčné časy“ či „na dobu trvání hřbitova“ zachována, neboť nejsou v rozporu s platným zákonem o pohřbnictví.

4. OPUŠTĚNÉ HROBOVÉ MÍSTO

Opuštěné hrobové místo Prakticky na každém hřbitově se lze setkat s hroby, které jsou zpustlé a na první pohled budí dojem, že se o ně už dlouhou dobu nikdo nestará. Typickým příkladem mohou být v tomto směru hřbitovy v pohraničí, kde se lze dodnes setkat s hroby či hrobkami původních německých obyvatel. Zákon o pohřbnictví v tomto směru hovoří o tzv. opuštěném hrobovém místě. Při řešení problému s opuštěným hrobovým místem je třeba vycházet z toho, že **opuštění věci je jednostranný právní úkon**, kterým

se dosavadní vlastník dobrovolně vzdává svého vlastnického práva. Podle práva tímto způsobem dochází k zániku vlastnického práva původního vlastníka a opuštěná věc připadá do vlastnictví nového vlastníka.²³

Z ustanovení § 135 občanského zákoníku, který dopadá na věci opuštěné, vyplývá, že nikdo není oprávněn ponechat si opuštěnou věc, naopak ten, kdo ji nalezne, je povinen ji odevzdat obci. To znamená, že opuštěná věc se nestává věcí ničí, ale že připadá do vlastnictví obce. K přechodu vlastnictví opuštěním věci není nutné žádné rozhodnutí soudu nebo správního orgánu.

Stávající zákon o pohřebnictví na opuštěná hrobová místa a jejich zařízení pamatuje v souvislosti s rušením pohřebišť. Jak už bylo uvedeno v rámci podrobnějšího pojednání o rušení veřejného pohřebiště²⁴, je-li provozovatelem veřejného pohřebiště obec, je její povinností informovat vlastníka náhrobku a ostatního hrobového zařízení, které jejich vlastník neodstraní do dne zrušení veřejného pohřebiště, že pokud se do 1 roku o tyto věci nepřihlásí, bude s nimi naloženo jako s věcmi opuštěnými. Není-li provozovatelem veřejného pohřebiště obec (může jít tedy o církev), má povinnost odevzdat obci, spolu s adresou vlastníka, náhrobky a ostatní hrobové zařízení, které jejich vlastník neodstraní do dne zrušení veřejného pohřebiště, a o tomto postupu předem vlastníka informovat s tím, že pokud se do 1 roku o tyto věci nepřihlásí, bude s nimi naloženo jako s věcmi opuštěnými. V případech dlouhodobě opuštěných hrobových zařízení (hrobek, pomníků) zákon o pohřebnictví stanoví, že zde postupuje provozovatel hřbitova obdobně jako při zrušení veřejného pohřebiště.

Problém lze spatřovat v následujících skutečnostech. Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 25 odst. 8 stanoví provozovateli pohřebiště povinnost písemně upozornit nájemce hrobového místa (nikoliv však vlastníka hrobového zařízení, který automaticky nemusí být nájemcem) na skončení sjednané doby nájmu nejméně 90 dnů před jejím skončením. Není-li mu trvalý pobyt nebo sídlo nájemce znám, uveřejní tuto informaci na veřejném pohřebišti způsobem, který je v místě obvyklý, nejméně 60 dnů před skončením sjednané doby nájmu. U skončení nájmu tedy zákon o pohřebnictví ukládá provozovateli informační povinnost pouze vůči nájemci hrobového místa.

Naproti tomu ustanovení § 20 písm. g) bod 4 zákona o pohřebnictví, podle něhož se v případě opuštěných hrobových míst a hrobového zařízení postupuje, ukládá informační povinnost vůči vlastníkovi hrobového zařízení. K tomu navíc přistupuje ta skutečnost, že zákon o pohřebnictví

²³ Rovněž v případě právní úpravy opuštění věci dojde k významným změnám v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, tj. od 1. 1. 2014, jenž tuto problematiku řeší v ustanovení § 1045 (Přivlastnění) a násl. a ustanovení § 1051 (Nález) a násl.

²⁴ Viz Podkapitola III.1 Veřejná pohřebiště.

POHŘEBNICTVÍ

v rámci výčtu povinností provozovatele pohřebiště týkajících se evidence související s provozováním veřejného pohřebiště výslovně neuvádí povinnost vést evidenci vlastníků hrobového zařízení. Tuto povinnost lze dovodit z ustanovení § 21 odst. 1 písm. i) zákona o pohřebnictví, které ukládá provozovateli povinnost vést údaje o hrobovém zařízení daného hrobového místa.

Z výše uvedeného vyplývá, že **údaj o vlastnictví hrobového zařízení** je jedním z nejdůležitějších údajů, který by měla evidence správce hřbitova, vedle identifikačních údajů o nájemci, obsahovat a lze jednoznačně doporučit, aby obce jako provozovatelé pohřebišť údaj o vlastnictví hrobového zařízení rovněž evidovaly, byť to ze zákona o pohřebnictví výslovně nevyplývá.

1. OCHRANA PIETY ZEMŘELÝCH A POZŮSTALÝCH

Již bylo naznačeno, že za účelem zachování piety k zemřelému a pozůstalým se musí provozovatel pohřebiště zdržet ve styku s pozůstalými chování nešetného k jejich citům a umožnit při smutečních obřadech účast registrovaných církví, náboženských společností a jiných osob v souladu s projevenou vůlí osob, které sjednaly pohřbení.

Pieta

Zákon o pohřebnictví dále stanoví, že **s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně** a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Je zakázáno zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního citění pozůstalých a veřejnosti.²⁵

Lidské pozůstatky

Lidské ostatky

Porušení této povinnosti zákon o pohřebnictví považuje za **přestupek**, kterého se dopustí ten, kdo zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního citění pozůstalých a veřejnosti. Za uvedený přestupek lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč. Otázku naplnění skutkové podstaty výše uvedeného přestupku je oprávněna posoudit příslušná přestupková komise.

2. SOCIÁLNÍ POHŘBY

Zákon o pohřebnictví v zájmu ochrany veřejného zdraví a zachování piety a důstojnosti zemřelých osob, kterým nikdo z dědiců, příbuzných či známých nevypravil pohřeb, ukládá pohřbivací povinnost obci, která musí pohřbení zajistit. V této souvislosti se ustálil pojem sociální pohřeb, který ale může zahrnovat i situace, kdy se obec ze své vlastní vůle (dobrovolně) rozhodne vypravit pohřeb a zajistit pohřbení na své náklady. Děje se tak například v případech pohřbení významných občanů obce, případně na žádost pozůstalých, kteří jsou v sociálně tíživé situaci a na důstojný pohřeb nemají dostatek finančních prostředků.²⁶

Sociální pohřeb

²⁵ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3361/2007, ze dne 31. 1. 2008.

²⁶ Více viz KOTRLÝ, Tomáš. Povinnost pohřbít a sociální pohřby. *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví*. Praha: Linde, 2012, 4, 5.

POHŘEBNICTVÍ

Podle zákona o pohřebnictví platí, že obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo byly lidské pozůstatky nalezeny, případně vyloženy z dopravního prostředku, má povinnost pohřbit zemřelého do 96 hodin od jeho úmrtí, pokud nikdo jiný pohřbení nezajistil. Lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, mohou být pohřbeny pouze uložením do hrobu nebo hrobky.

Právnícká nebo fyzická osoba, u které jsou lidské pozůstatky uloženy, je povinna neprodleně informovat příslušnou obec. Je-li prokázáno, že se jedná o lidské pozůstatky státního příslušníka cizího státu, může obec sjednat jeho pohřbení až po obdržení souhlasu příslušného státu s pohřbením na území České republiky; pokud obec tento souhlas neobdrží do 1 měsíce od zjištění úmrtí, může zajistit pohřbení těchto lidských pozůstatků, avšak pouze uložením do hrobu nebo hrobky.

Náklady pohřbu Obec má **právo na úhradu** účelně vynaložených **nákladů** na pohřbení vůči dědicům zemřelého, a není-li dědiců, vůči státu (prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj, pokud zemřelý neměl dědice a byl nemajetný, nebo prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, jestliže stát nabyl majetek zemřelého jako tzv. odúmrtí).

Ministerstvo pro místní rozvoj tyto náklady proplatí pouze tehdy, když o to obec požádá. Vzhledem k tomu, že se jedná o úhradu hrazenou ze státního rozpočtu, je nutné v příloze této žádosti řádně doložit všechny zákonem stanovené skutečnosti. Jedná se o úmrtní list (postačí kopie) nebo protokol ohledání zemřelého (tzv. ohledací list), kopii faktury pohřební služby, doklad o úhradě nákladů na pohřeb ze strany příslušné obce a rozhodnutí dědického soudu o vypořádání dědictví po zemřelé osobě.²⁷

3. OCHRANNÁ PÁSMO POHŘEBIŠŤ

Jedním z institutů, který lze považovat za nástroj ochrany piety a důstojnosti pohřebišť, je ochranné pásmo hřbitova.

Ochranné pásmo Právní úprava institutu ochranného pásma je zakotvena **ve stavebním zákoně**. Obecně platí, že se ochranné pásmo zřizuje územním rozhodnutím vydaným stavebním úřadem. Rozhodnutí o ochranném pásmu má chránit stavbu, zařízení nebo pozemek před negativními vlivy okolí, nebo naopak okolí stavby či zařízení nebo pozemku před jejich negativními účinky. Rozhodnutí o ochranném pásmu se vydává zpravidla současně s jiným územním rozhodnutím, například rozhodnutím o umístění stavby či rozhodnutím o změně využití území; lze je však vydat i samostatně.

²⁷ Viz <http://www.mmr.cz/Pohrebnictvi/Informace-Udalosti/MMR-muze-uhradit-obcim-naklady-na-pohreb-zemreleho>

Rozhodnutí o ochranném pásmu se nevydává, jestliže podmínky ochrany jsou stanoveny zvláštním právním předpisem nebo na jeho základě.

Povinnost zřídit ochranné pásmo platí u všech veřejných pohřebišť, nejen u nově zřizovaných či rozšiřovaných hřbitovů.²⁸ Návrh na zřízení ochranného pásma hřbitova podává ke stavebnímu úřadu vlastník veřejného pohřebiště, tedy zpravidla obec či církev. Z hlediska rozsahu ochranného pásma zákon o pohřebnictví stanoví, že ochranné pásmo okolo veřejných pohřebišť se zřizuje **v šíři nejméně 100 m**.

Stavební úřad může v tomto ochranném pásmu zakázat nebo omezit provádění staveb, jejich změny nebo činnosti, které by byly ohrožovány provozem veřejného pohřebiště nebo by mohly ohrozit řádný provoz veřejného pohřebiště nebo jeho důstojnost. Konkrétní omezující podmínky jsou součástí výroku územního rozhodnutí o zřízení ochranného pásma.

Znamená to, že se na území ochranného pásma hřbitova bude vztahovat **zvláštní režim** spočívající **v omezení například výstavby, která by se neslučovala s charakterem lokality** utvářené existencí hřbitova a k němu přilehlých staveb. Jako příklad, kdy má stanovení ochranného pásma hřbitova zásadní význam, lze uvést hřbitovy, které se nachází v centrální části obce, jejíž dominantou je kostel, fara a přilehlý hřbitov. Nezřídka tento souhrn staveb, třeba i památkově chráněných, je rozhodujícím prvkem, jenž ovlivňuje celkové vnímání charakteru dané obce, neboť svým architektonickým výrazem utváří její nezaměnitelný obraz ve vesnické krajině.

V praxi se lze setkat s necitlivými zásahy do staletí utvářené struktury vesnické zástavby, kdy v blízkosti vesnických hřbitovů vznikají například restaurace, bary, herny apod., s jejichž provozem jsou spojeny negativní vlivy na pohodu bydlení místních obyvatel a současně narušují architektonický a urbanistický charakter daného prostředí. Za předpokladu vymezení ochranného pásma hřbitova formou územního rozhodnutí lze přitom tyto negativní druhy provozu účinně regulovat.

Lze dodat, že vlastník pozemku v ochranném pásmu má **nárok na náhradu** za prokázané omezení užívání pozemku. Náklady spojené s technickými úpravami v ochranném pásmu a náhrady za prokázané omezení užívání pozemku v ochranném pásmu nese provozovatel pohřebiště.

²⁸ Blíže viz Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2003, dostupná z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_sne-movnu/Souhrnna_zprava_VOP_2003.pdf

4. POKUTY A TRESTY V POHŘEBNICTVÍ

Ochranu piety a důstojnosti pohřebišť, zemřelých a pozůstalých mají mimo jiné zajistit také **sankce v podobě pokut za přestupky** na úseku pohřebnictví a v případech těžších deliktů **tresty za spáchané trestné činy**.

Přestupky

Přestupky Přestupkem se podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, rozumí zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

Z této definice lze dovodit, že přestupek je typem správního deliktu, jehož skutková podstata je výslovně uvedena v zákoně o přestupcích nebo ve zvláštním zákoně. Tato skutková podstata představuje tzv. formální stránku přestupku. Kromě ní musí dané jednání naplňovat i tzv. materiální stránku přestupku, která je ve výše zmíněné zákonné definici představována slovy „*porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti*“. Přestupkem tedy není jednání, které nepřesahuje rámec pouhé nevhodnosti nebo neslušnosti; musí mít alespoň nepatrnou míru společenské škodlivosti.²⁹

Přestupky v zákoně o pohřebnictví

(ustanovení § 26 zákona o pohřebnictví)

Přestupku se dopustí ten, kdo

- upravuje lidské pozůstatky osoby, která byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí,
- ukládá nebo vystavuje konzervované nebo balzamované lidské pozůstatky do pohřbení v rozporu s podmínkami stanovenými osobou, která konzervaci nebo balzamací prováděla,
- vystavuje lidské pozůstatky před pohřbením, nejde-li o výjimky stanovené v ustanovení § 4 odst. 1 písm. c)³⁰,
- odstraňuje z lidských pozůstatků nesnímatelné náhrady,
- nakládá s lidskými pozůstatky kontaminovanými radionuklidy v rozporu s pokyny Státního úřadu pro jadernou bezpečnost,

²⁹ Sborník stanovisek veřejného ochránce práv Přestupky, Kancelář veřejného ochránce práv, 2012, str. 12, viz www.ochrance.cz, sekce sborníky a stanoviska.

³⁰ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) zákona o pohřebnictví stanoví, že je zakázáno vystavovat lidské pozůstatky před pohřbením, s výjimkou nekonzervovaného mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi do 1 týdne od úmrtí, a s výjimkou konzervovaného mrtvého lidského těla, které může být vystaveno v otevřené rakvi i po uplynutí 1 týdne od úmrtí.

- provádí pohřbení jiným způsobem než uložením lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na veřejném nebo neveřejném pohřebišti nebo jejich zpopelněním v krematoriu,
- přepravuje lidské pozůstatky v rozporu s požadavky stanovenými zákonem,
- nezajišťuje údržbu hrobového místa i přes písemné upozornění provozovatele pohřebiště,
- provede reklamu činností v pohřebnictví v rozporu s ustanovením § 33 tohoto zákona³¹, nebo
- zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.

Za lehčí přestupky lze uložit pokutu až do výše 20 000 Kč a za těžší přestupky pokutu až do výše 50 000 Kč. **Pokuty**

Trestné činy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, upravuje několik skutkových podstat trestných činů, které se dotýkají také oblasti pohřebnictví a provozování pohřebišť, včetně nakládání s lidskými ostatky. **Trestné činy**

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny

³¹ „(1) Reklama poskytování pohřebních služeb, provádění balzamací a konzervací, provozování krematoria a provozování veřejného pohřebiště (dále jen „činnosti v pohřebnictví“) může obsahovat pouze následující údaje:

- a) název obchodní firmy nebo jméno, příjmení nebo název provozovatele činností v pohřebnictví,
- b) vymezení předmětu činností v pohřebnictví, popřípadě dalších navazujících poskytovaných služeb,
- c) adresu pracoviště určeného pro styk se zákazníky,
- d) telefonní a faxové číslo, adresu elektronické pošty nebo internetovou adresu,
- e) provozní dobu pro veřejnost,
- f) firemní logo nebo jiný grafický motiv.

(2) Reklama činností v pohřebnictví nesmí být

- a) užitá v prostorách zdravotnického zařízení nebo ústavu sociální péče,
- b) doručována prostřednictvím dopisů, letáků, elektronickou poštou nebo jinou adresnou formou.

(3) V souvislosti s oznamováním úmrtí nelze uplatňovat jakékoli formy reklamy.“

POHŘEBNICTVÍ

Tresty jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.³²

Výtržnictví

(ustanovení § 358 trestního zákoníku)

Výtržnictví (1) Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) opětovně, nebo
- b) jako člen organizované skupiny.

Hanobení lidských ostatků

(ustanovení § 359 trestního zákoníku)

Hanobení (1) Kdo neoprávněně otevře hrob nebo hrobku nebo urnu s lidskými ostatky, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo z pohřebiště svévolně odejme lidské ostatky nebo s lidskými ostatky nakládá v rozporu se zákonem.

(3) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

- a) jako člen organizované skupiny
- b) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch, nebo
- c) v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin.

Pro doplnění dodávám, že v současnosti je účinný i zákon č. 418/2011 Sb., o **trestní odpovědnosti právnických osob** a řízení proti nim, který zakotvil rovněž odpovědnost právnických osob v oblasti trestního práva. Konstrukce trestní odpovědnosti právnických osob je z hlediska základních otázek a skutkových podstat obdobná trestní odpovědnosti fyzických osob dle trestního zákoníku.

³² Viz § 13 a § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

VI.

Orgány a organizace na úseku pohřebnictví

1. OBCE

- vlastní pohřebiště,
- navrhuje zřízení a zrušení pohřebiště,
- navrhuje zřízení ochranného pásma pohřebiště u stavebního úřadu,
- provozují veřejná pohřebiště,
- pronajímají hrobová místa,
- vydávají řád pohřebiště,
- ukládají pokuty za přestupky na úseku pohřebnictví,
- zajišťují sociální pohřby.³³

Stavební úřady

- vydávají rozhodnutí potřebná dle stavebního zákona (především územní rozhodnutí o změně využití území, územní rozhodnutí o ochranném pásmu pohřebiště, stavební povolení pro zřízení veřejného pohřebiště).

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

- vedou evidenci válečných hrobů, které jsou v jejich správním obvodu a na základě vedené evidence informují příslušný krajský úřad o počtech a o stavu válečných hrobů.

2. KRAJE

- vydávají souhlas k provozování pohřebiště,
- vydávají souhlas k řádu pohřebiště a jeho změnám,
- vydávají rozhodnutí o zrušení veřejného pohřebiště, jímž současně vyhlašují i zákaz pohřbívání, je-li to nutné,

³³ Viz Podkapitola V.2 Sociální pohřby.

POHŘEBNICTVÍ

- vykonávají dozor nad činností registrované církve nebo náboženské společnosti, jsou-li tito provozovatelem pohřebiště, v oblasti pohřebnictví,
- vedou souhrnnou evidenci válečných hrobů, které jsou v jejich správním obvodu, a koordinují péči o válečné hroby v rámci kraje,
- informují Ministerstvo obrany o počtech a o stavu válečných hrobů, které vedou ve své evidenci.

3. KRAJSKÉ HYGIENICKÉ STANICE

- jsou dotčeným orgánem v řízeních dle stavebního zákona tam, kde může být dotčena ochrana veřejného zdraví (například při zřizování veřejného pohřebiště, krematoria apod.),
- vydávají stanovisko ke konkrétní délce tlecí doby pro veřejné pohřebiště, kterou stanovil jeho provozovatel v řádu veřejného pohřebiště na základě výsledků hydrogeologického průzkumu,
- vydávají souhlas k exhumaci lidských ostatků před uplynutím tlecí doby,
- mohou v případě, že osoba byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí, stanovit způsob nakládání s lidskými pozůstatky při pohřbení, jakož i rozhodnout o pohřbení zpopelněním bez ohledu na vůli osoby sjednávající pohřbení (a to i tehdy, jedná-li se o lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, či lidské pozůstatky státních příslušníků cizího státu).

4. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ

- je ústředním orgánem státní správy ve věcech pohřebnictví,
- vydává prováděcí vyhlášky k zákonu o pohřebnictví,
- hradí obcím přiměřené náklady pohřbu v případě, že zemřelý nezanechal žádný nebo jen nepatrný majetek a nemá žádné dědice.

5. MINISTERSTVO OBRANY

- v případě pochybností rozhoduje o tom, co je válečným hrobem,
- koordinuje péči o válečné hroby,
- vede centrální evidenci válečných hrobů,
- poskytuje dotace na péči o válečné hroby jeho vlastníku, a pokud není znám, vlastníku nemovitosti (pozemku),
- poskytuje náhradu za omezení užívání nemovitosti a hradí výdaje za odkoupení nemovitosti nebo její části.

VII.

Vybraná soudní rozhodnutí

V následujícím přehledu budou zmíněna vybraná rozhodnutí Ústavního soudu, Nejvyššího soudu ČR a Nejvyššího správního soudu, která se dotýkají právní úpravy pohřebnictví. Informačním zdrojem vybraných rozsudků byl právní informační systém ASPI a webové stránky Ústavního soudu <http://nalus.usoud.cz>, Nejvyššího soudu ČR <http://www.nsound.cz> a Nejvyššího správního soudu <http://www.nssoud.cz>, kde lze v databázi přehledu rozhodovací činnosti soudu nalézt zmíněná rozhodnutí v plném znění.

Již na první pohled je zřejmé, že v oblasti pohřebnictví není rozhodovací činnost správních soudů, tak jako tomu bylo v dobách působení prvorepublikového Nejvyššího správního soudu, početná. Stejně tak je tomu i v činnosti ochránce, kde podněty týkající se právních vztahů v pohřebnictví nejsou tak časté, jako je tomu v oblasti sociální nebo agendy stavebního řádu. I přes výše uvedené lze konstatovat, že některá soudní rozhodnutí jsou pro oblast pohřebnictví důležitá a je třeba na ně upozornit.

Ústavní soud, náleží I. ÚS 2477/08, ze dne 7. 1. 2009

Lze konstatovat, že rodina a rodinný život představují společenství osob spojených biologickou, emoční a odvozeně též majetkovou vazbou; jde o soubor těchto vazeb udržovaných nejen mezi živými jednotlivci, ale o vazby, které naopak transcendentují lidský život. Představují linii, která spojuje současníky s jejich předky i potomky.

Nepochybnou součástí práva na rodinný život je tedy i vztah žijícího člena rodiny k jeho zesnulým předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky.

Přitom platí, že o způsobech nakládání s mrtvými, o tom, v jaké formě a na jakém místě jsou jejich ostatky uloženy, má právo rozhodovat sám jednatel. Zvláštní pouto jednotlivce se proto neváže pouze k mrtvým předkům, ale rovněž i k místu jejich „posledního spočinutí“, které si zvolili a vlastními prostředky zbudovali. Tento pietní respekt se proto týká nejen mrtvých

samotných, ale též pietního místa. Pietní a emocionální vztah k tomuto místu může být v takovém případě dokonce silnější než vlastnický vztah k tomuto místu.

Pro lidskou důstojnost je podstatné, že rovněž smrt jednotlivce je nahlížena s minimem respektu, který se váže přinejmenším k registraci skutečnosti, že osoba zemřela, oznámení této skutečnosti osobám blízkým, a dále pokrývá i ohleduplné nakládání s lidskými ostatky a k označení hrobu, což je tradičním zájmem jednotlivce či jeho příbuzných. (-) Tato práva mají původ v respektu k obecné lidské podstatě, a to v obou směrech jak ve vztahu k zemřelé osobě, tak ve vztahu k osobám pozůstalým.

Přirozeně platí, že právo na respekt k rodinnému a soukromému životu, stejně jako jiná základní práva, může být předmětem určitých omezení, která jsou ústavně aprobována, stanovená zákonem, sledují legitimní cíl a jsou vůči tomuto právu proporcionální. V případě práva na respekt k rodinnému životu vyplývají důvody omezení z čl. 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 22 Cdo 2773/2004,
ze dne 15. 12. 2005

Nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu.

Lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud v něm sluší spatřovati tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo). Jakmile tomu tak není, jest i mrtvola věcí (například mrtvoly z dávných dob jako mumie nebo prehistorické nálezy).

Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3361/2007,
ze dne 31. 1. 2008

- 1. Významnou ústavně chráněnou hodnotou osobnosti každé fyzické osoby ve vztahu k ostatním subjektům ve společnosti vytvářené na rovném právním postavení je soukromí fyzické osoby, neboli její osobní soukromí. Hluboký pocit diskrétnosti a intimity existující v základu každé lidské bytosti vyžaduje účinnou ochranu soukromého osobního života. Bez ochrany soukromí by nebylo ani svobody.*
- 2. Právo na soukromí zahrnuje i právo na rodinný život spočívající v udržování a rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami, přičemž jednou ze základních zásad rozhodování podle § 11 a následujících občanského zákoníku je objektivní hledisko.*

3. Výklad pojmu „osobní soukromí“ pak nelze nepřiměřeně restriktivně omezovat tak, že by z něj byl vyloučen „vnější svět“, neboť respektování soukromého života musí zahrnovat do určité míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidmi. Osobní soukromí fyzické osoby lze obecně vymezit jako vnitřní sféru života fyzické osoby, která je vytvořena skutečnostmi jejího soukromého života a jež je nezbytná pro její seberealizaci a další rozvoj.
4. Občanské právo musí s ohledem jak na oprávněné individuální zájmy fyzické osoby, tak na nezbytné společenské potřeby vyváženě zabezpečovat, aby fyzická osoba měla například možnost podle svého vlastního uvážení a seburčení svobodně rozhodnout, zda vůbec a v jakém případě v jakém rozsahu, v jaké formě a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího soukromého života zpřístupněny jiným subjektům (pozitivní složka), právě tak jako se úspěšně vzepřít neoprávněným zásahům do jejího osobního soukromí ze strany jiných subjektů s rovným právním postavením (negativní složka). Soukromá sféra fyzické osoby, v níž je zabezpečováno svobodně realizovat svou osobnost, vytváří základ její celkové vnitřní jistoty a bezpečí.
5. Je zřejmé, že přes smrt fyzické osoby pravidelně dále u osob jí nejbližších přetrvávají vytvořená a prožívaná rodinná pouta ve formě piety, respektive kultu, přičemž jejich význam pro prakticky každou pozůstalou fyzickou osobu je nepopiratelný. Proto necitlivý neoprávněný zásah proti této chráněné sféře fyzické osoby představovaný znemožněním realizace práva na pietu je zásahem do soukromí, který podle okolností může odůvodnit potřebu ochrany pozůstalé fyzické osoby podle ustanovení § 11 násl. občanského zákoníku.
6. Je-li pak necitlivým a neoprávněným zásahem současně například znevážena samotná zemřelá fyzická osoba, pak přistupuje i možnost postmortální ochrany této osoby podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku.
7. O neoprávněný zásah se jedná, jestliže došlo ke zcela neopodstatněnému zveřejnění fotografií zpodobňujících mimo jiné též ohořelé tělesné pozůstatky tragicky zesnulého syna žalobců, čímž došlo k neoprávněnému postihu soukromí žalobců jako nejbližších pozůstalých v oblasti prožívání a realizace piety ve vztahu k zemřelému synovi. Je zřejmé, že tento neoprávněný zásah by byl jako závažný pocítován obecně.

Nejvyšší správní soud, rozsudek č. j. 8 As 2/2009 – 68,
ze dne 31. 8. 2009

V zákoně o pohřebnictví se pojmy hřbitov a veřejné pohřebiště překrývají. Například v § 29 tohoto zákona je zaměňován pojem „provozovatel pohřebiště“ a „provozovatel hřbitova“. Nejvyšší správní soud k této námitce

zejména uvádí, že se jedná pouze o nesoulad ve formálním označení. Jak stavebnímu úřadu, tak obci, která návrh podala, bylo zcela jasné, o co se v návrhu jedná.

Především je nutné uvést, že na rozdíl od zákona o pohřebnictví pracují stavební předpisy s pojmem „hřbitov“. V § 80 odst. 2 písm. d) zákona č. 183/2006 Sb., stavebního zákona, je uvedeno, že „rozhodnutí o změně využití území vyžadují hřbitovy“. Vyhláška č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (katastrální vyhláška), uvádí v příloze 2. jako způsob využití pozemku „hřbitov“. Z toho vyplývá, že stavební úřad nepochybil, pokud v rozhodnutí o využití území za účelem zřízení hřbitova, v ochranném pásmu okolo hřbitova a umístění stavby v souladu se stavebními předpisy použil pojem „hřbitov“.

Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 22 Cdo 4224/2009,
ze dne 26. 10. 2011

Pravomoc soudu k rozhodnutí o vzniku, trvání a zániku právního vztahu týkajícího se propůjčení místa pro hrob na pohřebišti

Důsledkem nové úpravy pohřebnictví je i odstranění pochybností o tom, zda o vzniku, trvání a zániku právního vztahu týkajícího se propůjčení místa pro hrob na pohřebišti náleží rozhodovat soudům v občanském soudním řízení. S ohledem na vznik práva na užívání hrobového místa na základě smlouvy o nájmu (§ 25 zákona o pohřebnictví), jež zakládá občanskoprávní vztah mezi provozovatelem pohřebiště a nájemcem hrobového místa, je již jasné, že pravomoc soudu ve sporech tohoto druhu je dána. Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. června 1983, sp. zn. 3 Cz 70/81, publikovaný jako R 22/1986 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek NS, podle kterého v uvedených právních vztazích nebyla dána pravomoc soudu, tak již není použitelný.

Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2864/2009,
ze dne 22. 12. 2011

K promlčení nároku na náhradu nákladů pohřbu

Bezdůvodné obohacení má povahu subsidiární a přichází do úvahy jen tam, kde nárok nelze odvodit z jiného právního titulu. Nárok, který se opírá o zákonné ustanovení, nemůže být nárokem bezdůvodným ve smyslu ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení.

Povinnost dědice uhradit náklady zůstavitelova pohřbu vyplývá přímo z ustanovení § 470 odst. 1 občanského zákoníku a jedná se tedy o speciální zákonnou úpravu, která vylučuje použití obecných ustanovení o bezdůvodném obohacení. Platila-li náklady zůstavitelova pohřbu osoba, která není dědicem zůstavitele, vznikl jí vůči dědicům nárok z jednostranného kontraktu na jejich zaplacení; délka promlčecí doby takového nároku vyplývá z ustanovení § 101 občanského zákoníku, tedy je tříletá.

VIII.

Vybraná stanoviska veřejného ochránce práv

1. UŽÍVÁNÍ HROBOVÉHO MÍSTA

Hrobová místa se nekupují, ale pronajímají, a to minimálně na tlečí dobu, která je obvykle 10 let od uložení ostatků do hrobu, případně může být delší podle podmínek místního hřbitova.

Nájem hrobového místa vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem a nájemcem.

V Brně dne 16. října 2008
Sp. zn.: 5446/2008/VOP/MH

Vážená paní magistro,
dne 6. 10. 2008 mi byl doručen Váš dopis, kterým se na mě obracíte s žádostí o radu ve věci sporu o užívání hrobového místa na hřbitově v obci S. S. Podstatou případu je spor týkající se smlouvy o nájmu hrobového místa č. 235, do něhož byly uloženy ostatky Vašeho otce J. Ž. Předmětnou smlouvu uzavřela s obcí paní M. V., která s Vaším otcem před jeho smrtí žila. Smlouva byla uzavřena na dobu 10 let do 6. 8. 2013.

Z Vašeho podání vyplývá, že jste ještě v době po pohřbu Vašeho otce vycházela s paní V. dobře, nevěnovala jste pozornost tomu, zda a jak byl smluvně zajištěn hrob, do kterého byl otec pohřben. Spokojila jste se s tím, že jste společně s paní V. vybraly na hřbitově vhodné hrobové místo, tatínka jste zde pochovaly a až za dva roky jste se dozvěděla, že smlouvu o nájmu hrobu uzavřela s obcí paní V. Problémy s užíváním, respektive s výzdobou hrobu začaly poté, co jste odmítla paní V. odprodat domek, ve kterém s Vaším otcem před jeho smrtí žila. Uvádíte, že od té doby Vám paní V. brání ve výzdobě hrobu, dokonce nechala změnit nápis na pomníku, přičemž odstranila fotografii a data o narození a úmrtí Vašeho otce.

V dané věci spatřujete pochybení obce S. S., když k uzavření smlouvy nepozvala všechny dědice a smlouvu o nájmu hrobu uzavřela bez Vašeho souhlasu a vědomí pouze s paní V. Ptáte se proto, zda a jak by bylo možné spor řešit, kde se stala chyba.

Úvodem své odpovědi považuji za nutné seznámit Vás s tím, že v současné době je právní úprava hřbitovního a pohřebního práva upravena zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví. Podle tohoto zákona se hrobová místa pronajímají, a to minimálně na tlecí dobu, která je obvykle 10 let od uložení ostatků do hrobu, případně může být delší podle podmínek místního hřbitova (zejména podle hladiny spodní vody). Zákon o pohřebnictví ve svém ustanovení § 16 odst. 1 stanoví, že provozování veřejného pohřebiště je službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti nebo registrovanou církví nebo náboženskou společností (dále jen „provozovatel pohřebiště“). Samotné užívací vztahy jsou pak ve smyslu § 25 zákona o pohřebnictví kvalifikovány jako vztahy nájemní, kde je, stejně jako je tomu v případě samosprávy, působnost veřejného ochránce práv vyloučena. Podstatné je, že nájem hrobového místa přechází na dědice. Nájem hrobového místa jako užívací právo je tedy předmětem dědického řízení.

Citované ustanovení § 25 zákona o pohřebnictví výslovně stanoví, že nájem hrobového místa (dále jen „nájem“) vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem a nájemcem (dále jen „smlouva o nájmu“). Smlouva o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat výši nájemného a výši úhrady za služby spojené s nájmem, pokud je provozovatel pohřebiště poskytuje. V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na niž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tlecí doba stanovená pro veřejné pohřebiště, na němž se hrob nachází. Nájem hrobového místa lze sjednat i na dobu předcházející pohřbení nebo uložení urny. Podnájem hrobového místa je zakázán.

Zákon o pohřebnictví ani občanský zákoník či jiný právní předpis nestanoví, kdo může být nájemcem hrobového místa, jinými slovy lze říci, že nájemcem může být jak příbuzný zesnulého (manžel/manželka, děti, vnoučata, jiný dědic) nebo také osoba, která žádný příbuzenský vztah k zesnulému nemá (například druh/družka, rodinný přítel, kamarád apod.). Zpravidla se nájemcem hrobového místa stane někdo z dědiců zemřelého, případně ta osoba, která zesnulému vypravila pohřeb. Z toho lze dovodit, že v postupu obce nelze spatřovat pochybení, pokud smlouvu o nájmu hrobového místa uzavřela pouze s paní V. Vzhledem k tomu, že jsem se již setkal i s takovými případy, kdy došlo ke sporům o užívání hrobového místa mezi samotnými dědici (dětmi zesnulého), lze jako obecné doporučení uvést to, aby obec jako pronajímatel hrobového místa uzavírala smlouvu o nájmu hrobu buď na základě dohody dědiců, případně se všemi dědici. Na druhou stranu jsou i případy, kdy se k zemřelému nikdo z příbuzných nehlásí, pohřeb mu vystrojí například kamarád a současně s tím také pronajme hrobové místo. Neřekl bych proto, že

úřednice na obecním úřadě pochybila, ale to, že neoslovila dědice zemřelého předtím, než smlouvu s paní V. uzavřela, bych označil za neopatrnost. Obec se z tohoto případu zjevně poučila, když uvádíte, že nyní zvou k podpisu smlouvy o nájmu hrobu všechny příbuzné.

Pokud jde o to, že Vám paní V. působí problémy s výzdobou hrobu například tím, že Vámi umístěné ozdoby odstraňuje a ničí, mohlo by se v tomto případě jednat o naplnění skutkové podstaty přestupku proti občanskému soužití v podobě schválnosti, a to dle ustanovení § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Jakkoliv vnímám Vaše pocity, s nimiž jste se na mě obrátila, s pochopením, musím Vám sdělit, že nejsem přesvědčen o tom, že by případné zahájení přestupkového řízení proti paní V. přispělo k vyřešení stávajících problémů. Mám totiž za to, že v některých případech intervence státních úřadů ke zlepšení mezilidských vztahů nevede, ba mnohdy svými četnými rozhodnutími vzájemné konflikty mezi lidmi spíše vyostří a k řešení samotné podstaty sporu přitom významným způsobem nepřispějí.

Mám-li odpovédět na Vaši otázku, zda lze daný spor o hrobové místo řešit, musím odpovédět, že každý spor, i ten Váš s paní V., má své řešení, a to v rozumné a oboustranně přijatelné dohodě. Z Vašeho dopisu vyplývá, že dohodu s paní V. v tuto chvíli nepovažujete za možnou. Přesto bych Vám doporučil pokusit se třeba i prostřednictvím nějaké třetí osoby potřebnou dohodu uzavřít. Obávám se totiž, že jiným způsobem nelze důstojného a pietního užívání hrobu Vašeho otce dosáhnout.

2. POŠKOZENÍ HROBOVÉHO MÍSTA

Obec má jako pronajímatel hrobového místa povinnost zajistit nájemci nerušené užívání hrobového místa.

Prorůstání kořenů stromu do hrobu a s tím spojené poškození pomníku lze hodnotit jako zásah do vlastnického práva ke hřbitovnímu zařízení a odpovědnost za vzniklou škodu je tedy nutno přičíst vlastníku pohřebiště.

V Brně dne 4. března 2004

Sp. zn.: 892/2004/VOP/MH

Vážená paní,

dne 3. 3. 2004 jsem obdržel Váš dopis, jímž se na mě obrácíte s žádostí o pomoc ve věci poškozování hrobu v O. B., a to v důsledku prorůstání kořenů blízké lípy, kterou navzdory Vaším opakovaným žádostem odmítá starosta jmenované obce pokácet, přestože strom způsobuje propadání pomníku a celého hrobu.

K Vašemu podání bych chtěl poznamenat následující. Především musím konstatovat, že již od 19. století se do hřbitovního a pohřebního práva, tak jak se obě větve vyvíjely, promítají aspekty veřejnoprávní a soukromoprávní.

Veřejnoprávní rovinu reprezentuje stát v podobě právní regulace pravidel vyjadřujících zájem státu na řádném pohřbívání, v jehož rámci lze rozpoznat hledisko zdravotní a hygienické. V tomto směru stát novým zákonem o pohřebnictví č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, přenesl odpovědnost za řádné pohřbívání na jím uznané veřejnoprávní korporace, jimiž jsou obce a registrované církve nebo náboženské společnosti, které jsou oprávněny k provozování pohřebišť.

Druhý, neméně významný aspekt, je reprezentován občanskoprávními vztahy k hrobovému místu, respektive nájemními vztahy a smlouvami, na jejichž základě k pronajímání hrobových míst dochází. Váš podnět se dotýká právě této oblasti hřbitovního a pohřebního práva, neboť obsahuje kritiku postupu obce coby pronajímatele hrobového místa.

Pro správné pochopení všech souvislostí daného problému považuji však za nezbytné nejdříve objasnit právní režim hřbitova, hrobového místa a případných porostů na nich. Většina hřbitovů u nás je ve vlastnictví obcí a měst, nejedná-li se o hřbitovy židovské, které jsou ve vlastnictví náboženských židovských obcí. Protože se hrobová místa na pohřebištích jako specificky vymezené části pozemku neprodávají, ale pouze pronajímají jednotlivým osobám, zůstává hrobové místo ve vlastnictví obce, a sdílí tedy právní osud celého hřbitova. Jinak řečeno vlastníkem hrobového místa zůstává obec, která má nejen práva, ale i povinnosti vyplývající z vlastnického práva k hrobovému místu.

Jak je to ovšem s vlastnickým právem k porostům na hřbitovech? Odpověď na tuto otázku dává ustanovení § 120 občanského zákoníku, kde se uvádí, že součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila. V souladu s tímto ustanovením je třeba porosty (stromy, keře) považovat za součást věci (pozemku) jako věci hlavní, neboť je z právního hlediska za samostatné věci považovat nelze. Vlastnické právo k porostu nabývá okamžikem jeho výsadby vlastníkem pozemku, bez ohledu na skutečnost, že porost například vysázel někdo jiný. Otázku vlastnictví porostů lze tedy uzavřít s tím, že porost sdílí právní režim pozemku, neboť je z občanskoprávního hlediska jeho součástí. Nachází-li se tedy na pohřebišti například okrasné keře či stromy, jsou stejně jako hřbitov ve vlastnictví obce.

Na jedné straně nám vystupuje vlastník porostu (obec), jehož kořeny poškozují pomník či desku hrobu, na druhé straně pak stojí poškozený (vlastník pomníku, desky). Řešení celé situace je třeba opět hledat v občanském zákoníku, kde se v ustanovení § 127 odst. 1 v úvodu stanoví, že vlastník věci (hřbitova, jehož součástí je i porost) se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného (vlastníka náhrobku) nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Prorůstání kořenů (a tím i poškození hrobky) lze hodnotit jako zásah do vlastnického práva k pomníku a odpovědnost za vzniklou škodu je tedy nutno přičíst vlastníku porostu, kterým je v tomto případě obec jako vlastník celého pohřebiště.

Navíc je třeba poukázat na to, že obec jako pronajímatel hrobového místa má podle občanského zákoníku nájemci zajistit nerušené užívání hrobového místa. Konkrétně jde o ustanovení § 664 občanského zákoníku, podle něhož je pronajímatel povinen přenechat pronajímanou věc (v tomto případě hrobové místo) nájemci ve stavu způsobilém smluvenému užívání, nebo, nebyl-li způsob užívání smluven, užívání obvyklému, a v tomto stavu ji svým nákladem udržovat.

Svou odpověď si proto dovoluji uzavřít s tím konstatováním, že je povinností obce zjednat v dané věci nápravu a zabránit poškozování hrobového zařízení (pomníku, desky). V zájmu upozornění na danou povinnost zasílám tento dopis na vědomí starostovi obce O. B. Nařídít obci pokácení stromu nicméně nemohu, neboť dle zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, jsou z mé působnosti občanskoprávní vztahy vyloučeny.

3. NÁJEMNÉ ZA HROBOVÉ MÍSTO

Provozovatel pohřebiště musí informovat nájemce hrobového místa o tom, že cena za nájem hrobu je dvousložková a skládá se jednak z částky za nájem pozemku a jednak z částky za služby s nájmem spojené.

V Brně dne 9. října 2006
Sp. zn.: 4930/2006/VOP/MH

Vážený pane,

dne 2. 10. 2006 mi byl doručen Váš podnět, jímž se na mě obracíte v záležitosti výše ceny za údržbu hřbitova (ročně 90 Kč), která podle Vašeho tvrzení nebyla projednána v zastupitelstvu města. Poukazujete přitom na to, že společnost E., uzavírající za město nájemní smlouvy na hrobová místa, požaduje uzavření smlouvy na deset let a zaplacení nájemného předem, včetně ceny za údržbu hřbitova. Dále se zmiňujete o tom, že jste uhradil pouze část ceny za nájem hrobu a chtěl jste se přesvědčit o hospodaření na hřbitově nahlédnutím do dokladů z roku 2005 s tím výsledkem, že můžete požádat o výpis informací, který je za úplatu.

Ještě předtím, než se budu věnovat obsahu Vašeho podnětu, bych Vám rád napsal několik slov o tom, jakými věcmi se jako veřejný ochránce práv mohu zabývat. Jinými slovy – v jakých případech mohu být lidem nápomocen a v jakých nikoliv. Postavení a pravomoc veřejného ochránce práv upravuje zákon č. 349/1999 Sb., kde je stanoveno, že veřejný ochránce práv působí k ochraně občanů před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností. Z mé působnosti jsou však vyloučeny ty věci, které je oprávněn řešit pouze soud, stejně jako věci spadající do samostatné působnosti obce, kam spadají záležitosti správy majetku a hospodaření obce, což je i Váš případ, neboť provozování hřbitova a s tím související záležitosti spadají dle § 16 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti (případně registrovanou církví nebo náboženskou společností).

Vzhledem k tomu, že předmětem Vašeho podnětu není stížnost na orgán státní správy, ale na osobu soukromého práva, musím Vám sdělit, že podle zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, se Vaším podnětem zabývat nemohu. Přesto bych k obsahu Vašeho podání poznamenal následující.

Jak už jsem zmínil, v současné době je právní úprava hřbitovního a pohřebního práva regulována zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, ve znění pozdějších předpisů. Podle jeho ustanovení § 25 odst. 1 in fine, je povinností provozovatele uvést ve smlouvě jak výši nájmu, tak

výši úhrady za služby s ním spojené, pokud je provozovatel poskytuje. Jinými slovy – zákon ukládá provozovateli pohřebiště informovat nájemce o tom, že cena za nájem je dvousložková a skládá se jednak z částky za nájem pozemku, jednak z částky za služby s nájmem spojené. Tento požadavek byl do zákona zakotven v zájmu nájemců hrobových míst proto, aby byli informováni o výši cen za služby, které si provozovatel k částce za nájem hrobového místa účtuje. Tím chci říct, že zákon o pohřebnictví uvažuje tak, že nájemné jako celek se skládá ze dvou částí, které od sebe nelze oddělovat. Zákon pouze ukládá, aby nájem za pozemek a cena za služby byly ve smlouvě výslovně rozlišeny. Uzavřením nájemní smlouvy totiž zároveň vyslovujete souhlas i s tím, že vedle poskytnutí hrobového místa bude provozovatelem hřbitova prováděna i údržba okolí hrobového místa, inženýrských sítí, porostů, komunikací na pohřebišti apod., a to za předpokladu, že tyto služby provozovatel hřbitova poskytuje. Nezáleží tedy na tom, zda jste si služby objednal či nikoliv. Povinností provozovatele veřejného pohřebiště je podrobně upravit rozsah služeb poskytovaných na veřejném pohřebišti v řádu pohřebiště, jak to stanoví § 19 odst. 2 písm. a) zákona o pohřebnictví.

K námitkám, které se týkají možnosti seznámit se s hospodařením obce, odkazují na zákon o obcích, konkrétně na ustanovení týkající se práv občanů obce, zejména pak § 16 zákona č. 2 písm. d) a písm. e) zákona o obcích. Zde je stanoveno, že občan obce má právo vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce, nahlížet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a pořizovat si z nich výpisy. Případně můžete požádat o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Pokud jde o záležitost nájemného, respektive ceny za služby s nájmem spojené, zde platí, že v těchto věcech je dána působnost rady obce, která dle § 102 odst. 2 písm. m) zákona o obcích rozhoduje o uzavírání nájemních smluv, tedy schvaluje i výši nájemného, které tvoří ceny za služby s nájmem spojené. Máte-li nicméně pochybnosti o řádném hospodaření Vašeho města v záležitostech místního hřbitova, je třeba se v této věci obrátit na finanční výbor města, který dle § 119 odst. 2 písm. a) zákona o obcích provádí kontrolu hospodaření s majetkem a finančními prostředky obce.

4. SPOR O HROBOVÉ MÍSTO

Provozování veřejného pohřebiště je službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti nebo registrovanou církví nebo náboženskou společností.

Uživací vztahy k hrobovému místu jsou vztahy nájemní, kde je působnost veřejného ochránce práv vyloučena. Spory o vlastnictví hrobového zařízení a spory o nájem hrobových míst mohou řešit soudy.

V Brně dne 13. listopadu 2007

Sp. zn.: 4963/2007/VOP/MH

Vážená paní,

dne 23. 10. 2007 mi byl doručen Váš dopis, kterým se na mě obracíte s žádostí o radu ve věci zamýšleného zrušení poloviny dvojhrobu ze strany nájemce hrobového místa proti vůli Vaší babičky, jejíž rodiče byli do předmětného hrobu pohřbeni. Nájemcem hrobového místa je nyní babiččina neteř, která uvažuje o zrušení poloviny dvojhrobu. V této souvislosti se mě ptáte, jakou právní ochranu má uživatel poloviny dvojhrobu, který není nájemcem a se zrušením té části dvojhrobu, kterou užívá, nesouhlasí.

Úvodem své odpovědi považuji za nutné seznámit Vás s tím, že v současné době je právní úprava hřbitovního a pohřebního práva upravena zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví. Podle tohoto zákona se hrobová místa pronajímají, a to minimálně na tleci dobu, která je obvykle 10 let od uložení ostatků do hrobu, případně může být delší podle podmínek místního hřbitova (zejména podle hladiny spodní vody). Zákon o pohřebnictví ve svém ustanovení § 16 odst. 1 stanoví, že provozování veřejného pohřebiště je službou ve veřejném zájmu zajišťovanou obcí v samostatné působnosti nebo registrovanou církví nebo náboženskou společností (dále jen „provozovatel pohřebiště“). Samotné uživatelské vztahy jsou pak ve smyslu § 25 zákona o pohřebnictví kvalifikovány jako vztahy nájemní, kde je, stejně jako v případě samosprávy, působnost veřejného ochránce práv vyloučena. Podstatné je, že nájem hrobového místa přechází na dědice. Nájem hrobového místa jako uživatelské právo je tedy předmětem dědického řízení.

Citované ustanovení § 25 zákona o pohřebnictví výslovně stanoví, že nájem hrobového místa (dále jen „nájem“) vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa³⁴ uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem a nájemcem (dále jen „smlouva o nájmu“). Smlouva

³⁴ Platný zákon o pohřebnictví nerozlišuje jednohrob či dvojhrob, hovoří pouze o hrobovém místě či hrobce, podle pronajaté plochy na hřbitově (rozměrů hrobového místa).

o nájmu musí mít písemnou formu a musí obsahovat výši nájemného a výši úhrady za služby spojené s nájmem, pokud je provozovatel pohřebiště poskytuje. V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na niž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tlečí doba stanovená pro veřejné pohřebiště, na němž se hrob nachází. Nájem hrobového místa lze sjednat i na dobu předcházející pohřbení nebo uložení urny. Podnájem hrobového místa je zakázán.

V případě, se kterým jste se na mě obrátila, spatřuji jako zásadní skutečnost to, kdo je skutečně oprávněným nájemcem hrobového místa. Uvádíte, že nájemkyní hrobu je babiččina neteř, z Vašeho podání však nevyplývá, na základě jakých právních skutečností se nájemkyní stala. Jinými slovy – je třeba objasnit, kdo jako první po úmrtí rodičů Vaší babičky, kteří byli pohřbeni jako první, hrobové místo pronajal, na koho po smrti prvního nájemce nájem přešel a na základě jakých dokladů uzavřela obec nájemní smlouvu s neteří Vaší babičky. Nelze totiž vyloučit, že měl být nájem uzavřen se všemi uživateli hrobového místa, tzn. že nájemcem hrobového místa by bylo více osob³⁵. V takovém případě by pak bylo možné s hrobovým místem nakládat pouze se souhlasem všech nájemců. Samostatným problémem pak zůstává právní režim hrobového zařízení (pomník, rám, deska hrobu či jiné trvalé ozdoby hrobu), které se rovněž dědí.

V tomto směru se opakovaně setkávám s případy, kdy v rámci dědického řízení nedojde k projednání nájmu hrobu a hrobového zařízení a věc se musí řešit cestou dodatečného projednání dědictví podle § 175x zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, který stanoví, že objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký zůstavitelův majetek, popřípadě i dluh, provede soud o tomto majetku řízení o dědictví. V rámci takto dodatečně projednávaného dědictví je pak projednán nájem hrobového místa, náhrobní kámen či pomník umístěný na hrobovém místě.

Doporučuji Vám proto na prvním místě prověřit, na základě jakých dokumentů obec nájemní smlouvu s neteří Vaší babičky uzavřela čili prověřit, zda je skutečně oprávněnou a jedinou nájemkyní hrobového místa. Pokud by tomu tak bylo, může s hrobovým místem nakládat sama, včetně možného zrušení části hrobu. V každém případě je však třeba v těchto a podobných situacích přistupovat k řešení celé věci s vědomím nutnosti respektovat úctu a pietu k zemřelým i jejich pozůstalým.

³⁵ Tím také odpovídám na Váš dotaz týkající se možnosti uzavření více nájemních smluv k hrobovému místu. Smlouva o nájmu hrobového místa se uzavírá vždy pouze jedna, ale nájemcem může být více osob.

5. NÁJEM HROBOVÉHO MÍSTA NA VĚČNÉ ČASY

Smlouvy o nájmu hrobového místa „na věčné časy“ nebo „na dobu trvání hřbitova“ jsou nadále platné.

Pronajímatel hrobového místa musí tento právní stav respektovat, a pokud by bylo třeba k dodatku či nové smlouvě přistoupit, měla by být původní ustanovení o délce pronájmu „na věčné časy“ či „na dobu trvání hřbitova“ zachována, neboť nejsou v rozporu s platným zákonem o pohřebnictví.

V Brně dne 7. prosince 2011

Sp. zn.: 6380/2011/VOP/MH

Vážený pane,

dne 30. 11. 2011 jsem obdržel Váš podnět, jímž mě žádáte o pomoc ve věci užívání hrobového místa na hřbitově v S., které v roce 1944 zakoupil Váš děda pan J. M. Ve svém dopise píšete, že hrobové místo bylo zaplacenno dle stvrzenky vydané městem S. na dobu trvání hřbitova, jinak také „na věčné časy“. Poukazujete na to, že v roce 1968 Vám tehdejší podnik Komunální služby Městského národního výboru S. zaslal fakturu na zaplacení poplatku za místo na hřbitově. Fakturu jste tehdy vrátili s tím, že místo je zaplacené, a z města pak přišel omluvný dopis s vyjádřením, že užívací právo na hrob je zaplacenno na trvalo.

V souvislosti se zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, po Vás nyní obec prostřednictvím společnosti S. m. S., s. r. o. požaduje uzavření nových smluv a žádá zároveň zaplacení nové platby nájemného za hrobové místo. V případě nezaplacení Vám hrozí zrušením hrobového místa. Na Váš návrh smlouvy jednatel společnosti S. m. S., s. r. o. reagoval zasláním poslední výzvy k uzavření původního návrhu smlouvy. Současně po Vaší matce jmenovaná společnost požaduje doložení dokladu o tom, že na ni v dědickém řízení přešlo užívací právo k danému hrobovému místu, což považujete za nadbytečné s odkazem na to, že Vaše matka byla jedinou dědičkou.

Považujete za nesprávné opakovaně žádat zaplacení toho, co již jednou zaplacenno bylo, a současně se domníváte, že dříve uzavřené smlouvy by neměly být svévolně rušeny a že i pozdější zákonná úprava by měla, pokud tomu nebrání závažné důvody, respektovat uzavřené právní akty. Žádáte ochránce o pomoc, aby status hrobového místa zaplaceného na věčné časy zůstal zachován.

K obsahu Vašeho dopisu si dovoluji poznamenat následující.

Úvodem své odpovědi Vám musím sdělit, že veřejný ochránce práv se může zabývat pouze stížnostmi na správní úřady, jako jsou například finanční úřady, úřady práce, stavební úřady, katastrální úřady apod., naopak nemůže řešit občanskoprávní spory mezi občany a obcemi vyplývající z právních vztahů týkajících se nájmu hrobových míst, kam spadá

případ, s nímž jste se na mě obrátil. I přes výše uvedené bych si dovolil k obsahu Vašeho podání poznamenat ve zkratce následující. Z uvedeného vyplývá, že veřejný ochránce práv Vám nemůže ve sporu o nájem hrobového místa pomoci. Přesto bych Vám chtěl sdělit alespoň svůj právní názor na daný případ, se kterým jste se na mě obrátil.

Především musím konstatovat, že již od 19. století se do hřbitovního a pohřebního práva, tak jak se obě větve vyvíjely, promítají aspekty veřejnoprávní a soukromoprávní. Veřejnoprávní rovinu reprezentuje stát v podobě právní regulace pravidel vyjadřujících zájem státu na řádném pohřbívání, v jehož rámci lze rozpoznat hledisko zdravotní a hygienické. V tomto směru stát zákonem o pohřbívání přenesl odpovědnost za řádné pohřbívání na jím uznané veřejnoprávní korporace, jimiž jsou obce a registrované církve nebo náboženské společnosti (viz ustanovení § 16 odst. 1 zákona o pohřbívání), které jsou oprávněny k provozování pohřebišť.

Druhý, neméně významný aspekt, je reprezentován uživateli vztahy k hrobovému místu, respektive nájemními vztahy a smlouvami, na jejichž základě k pronajímání hrobových míst dochází. Váš podnět se dotýká právě této oblasti hřbitovního a pohřebního práva, neboť do jisté míry obsahuje kritiku právní úpravy, která nerespektuje, v podstatě zcela opomíjí, tu skutečnost, že se na řadě pohřebišť nachází hrobová místa v minulosti pronajatá tzv. na věčné časy, případně na dobu trvání hřbitova.

Mohu Vám sdělit, že nejste první, kdo se na ochránce v této věci obrátil, a přestože jde primárně o problém související s otázkou legislativy, kde ochránce nemůže významným způsobem uplatnit své pravomoci, již můj předchůdce JUDr. Otakar Motejl se rozhodl v podobném případě jako je ten Váš na právní stav upozornit a požádat o komentář Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „ministerstvo“), neboť dané námítky považoval za významné. Ministerstvo je na základě ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., „kompetenční zákon“, ústředním orgánem státní správy pro pohřbívání a v jeho gesci byl nový zákon o pohřbívání připravován.

Pokud jde o staré smlouvy, uzavřené před účinností zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbívání, ve znění pozdějších předpisů, zůstávají dle ministerstva, i podle mého právního názoru, nadále v platnosti, pokud však vyhoví po „*technické stránce*“ současné právní úpravě, viz ustanovení §§ 25 a 29 odst. 4 zákona o pohřbívání. Pokud takovéto smlouvy nebudou v souladu s požadavky citovaných ustanovení, lze tento nedostatek řešit po dohodě mezi pronajímatelem a nájemcem formou dodatku ke smlouvě, popřípadě novou smlouvou, přičemž věcně zůstává smlouva neměnná. Nájemce však musí prokázat svou aktivní legitimaci, jinými slovy pokud prokážete, že hrobové místo bylo za určitou částku skutečně pronajato bez časového omezení – „na věčné časy“ nebo na „dobu trvání hřbitova“, což jste v daném případě schopni doložit.

Z výše uvedeného právního rozboru tedy dovozují, že v minulosti uzavřené smlouvy o nájmu hrobového místa „na věčné časy“ nebo „na dobu trvání hřbitova“ jsou nadále platné. Z hlediska doby trvání nájmu proto zůstává původní smlouva neměnná. Domnívám se, že by pronajímatel hrobového místa měl tento právní stav respektovat a pokud by bylo třeba k dodatku či nové smlouvě přistoupit, měla by být původní ustanovení o délce pronájmu „na věčné časy“ či „na dobu trvání hřbitova“ zachována, neboť nejsou v rozporu s platným zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví, ve znění pozdějších předpisů. Jestliže tomu tak ve Vašem případě není, doporučuji Vám požádat o zjednání nápravy radu obce (města), které je dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů svěřeno uzavírání smluv o nájmu hrobových míst.

K záležitosti týkající se doložení výsledku dědického řízení lze uvést, že v případě sporu o hrobové místo může pronajímatel trvat na doložení dokladu, jenž bude prokazovat přechod nájmu na dědice, současně je však třeba upozornit na to, že je-li nájemcem fyzická osoba, přechází ve smyslu § 25 odst. 6 zákona o pohřbnictví nájemné na její dědice. Je-li nájemcem právnická osoba, přechází nájem na jejího právního nástupce. Dědic nebo právní nástupce nájemce je povinen sdělit provozovateli pohřebiště nové údaje potřebné pro vedení evidence veřejného pohřebiště.

Dále je třeba vyjít z ustanovení § 460 občanského zákoníku, podle něhož se dědictví nabývá smrtí zůstavitele. K tomuto dni se tedy Vaše matka stala dědičkou po svém otci J. M., včetně práv týkajících se hrobového místa. K tomu je třeba doplnit, že je třeba rozlišovat přechod nájemního práva k hrobovému místu a přechod vlastnického práva k hrobovému zařízení (pomník, deska, náhrobek, ostatní výzdoba hrobu). K přechodu těchto práv dochází v souladu s výše cit. § 460 občanského zákoníku rovněž ke dni smrti zůstavitele.

Musím bohužel konstatovat, že v praxi někdy skutečně dochází ke zpochybnění právních nástupců původního nájemce. Obvykle se totiž dědicové v rámci projednávání dědictví na přechodu práv k hrobovému místu ústně sami mezi sebou dohodnou a necítí potřebu řešit tuto záležitost v rámci projednávání dědictví před notářem. Problémy však nastávají právě v těch situacích, kdy dojde ke zpochybnění původního dědice, respektive kdy se dodatečně objeví opomenutý či nový dědic, který se dodatečně o dědictví přihlásí. Není-li pak v těchto případech hrobové místo a práva s tím spojená projednána, může mít obec pochybnosti o tom, s kým novou nájemní smlouvu uzavřít.

Řešení celé záležitosti lze pak spatřovat v podání návrhu na dodatečné projednání dědictví k příslušnému okresnímu soudu podle § 175x zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, který stanoví, že objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký

POHŘEBNICTVÍ

zůstavitelův majetek, popřípadě i dluh, provede soud o tomto majetku řízení o dědictví. V případě, kdy existuje pouze jeden oprávněný dědic, je situace jednodušší a také rychlejší. V rámci takto dodatečně projednávaného dědictví by byl projednán jak nájem hrobového místa, tak přechod vlastnického práva k náhrobku či pomníku umístěnému na tomto hrobovém místě. Pravomocné usnesení o dodatečném projednání dědictví je pak úředně nezpochybnitelným podkladem prokazujícím, na koho nájemní právo k hrobovému místu, jakož i vlastnické právo k náhrobku, přešlo. Domnívám se, že jedině tímto způsobem lze získat právní podklad, jenž bude prokazovat, kdo se stal oprávněným dědicem a novým nájemcem hrobového místa.

Věřím, že výše uvedené informace využijete v dalším postupu k ochraně svých práv a také k zachování piety svých zemřelých příbuzných.

6. OCHRANNÉ PÁSMO HŘBITOVA

Ochranné pásmo podle zákona o pohřebnictví lze zřídit nejen u nových a nově rozšiřovaných pohřebišť, ale také u hřbitovů stávajících.

Stavební úřad může v tomto ochranném pásmu zakázat nebo omezit provádění staveb, jejich změny nebo činnosti, které by byly ohrožovány provozem veřejného pohřebiště nebo by mohly ohrozit řádný provoz veřejného pohřebiště nebo jeho důstojnost. Vlastník pozemku v ochranném pásmu má nárok na náhradu za prokázané omezení užívání pozemku.

V Brně dne 30. listopadu 2004

Sp. zn.: 4002/2004/VOP/MH

Vážený pane,

dne 24. 11. 2004 mi byl doručen Váš podnět, v němž mi píšete o tom, že žijete v obci, kde je v blízkosti místního hřbitova provozováno pohostinství, kde se pořádají hlučné diskotéky, které podle Vás narušují pietu pohřebiště a nezřídka končí i vandalstvím. Obracíte se na mě s dotazem, zda lze uvedenou věc nějak řešit, jinými slovy zda existují právní předpisy, jimiž by bylo možné tuto činnost regulovat.

K obsahu Vašeho podání si dovoluji poznamenat následující. Případ, s nímž jste se na mě obrátil, není ojedinělý a v rámci činnosti veřejného ochránce práv (ombudsmana) se skutečně čas od času setkávám se stížnostmi poukazujícími na rušení piety hřbitovů, například v důsledku provozu pohostinství, diskoték apod. Na základě několika podnětů, které se této problematice dotýkaly, jsem vedl šetření s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, což je ústřední orgán státní správy na úseku pohřebnictví. Výsledkem provedeného šetření byla změna metodiky ministerstva ve věci ochranných pásem veřejných pohřebišť, a to v tom směru, že ochranná pásma ve smyslu § 17 zákona o pohřebnictví lze zřizovat nejen u nových a nově rozšiřovaných pohřebišť, ale také u hřbitovů stávajících.

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, ve znění pozdějších předpisů, v již citovaném § 17 stanoví, že se zřizuje ochranné pásmo okolo veřejných pohřebišť v šíři nejméně 100 m. Stavební úřad může v tomto ochranném pásmu zakázat nebo omezit provádění staveb, jejich změny nebo činnosti, které by byly ohrožovány provozem veřejného pohřebiště nebo by mohly ohrozit řádný provoz veřejného pohřebiště nebo jeho důstojnost. Vlastník pozemku v ochranném pásmu má nárok na náhradu za prokázané omezení užívání pozemku. Náklady spojené s technickými úpravami v ochranném pásmu a náhrady za prokázané omezení užívání pozemku v ochranném pásmu nese provozovatel pohřebiště.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti soudím, že by obec měla podat k příslušnému stavebnímu úřadu návrh na vydání územního

POHŘEBNICTVÍ

rozhodnutí o zřízení ochranného pásma. Tímto postupem se však nelze domáhat zrušení a zákazu již zřízených provozoven, byť mohou být zdrojem činnosti, která může narušovat pietu pohřebiště. Zřízení ochranného pásma je třeba vnímat jako preventivní opatření k tomu, aby se stávající zařízení nerozšiřovala a nezřizovala se v ochranném pásmu zařízení nová, která by pietu a důstojnost hřbitova rušila.

Dnes povolené a zkolaudované provozovny nacházející se ve vzdálenosti do 100 m od hřbitova zpětně rušit nelze, a pokud svým provozem ruší pietu hřbitova, je třeba věc řešit například pomocí policie nebo prostřednictvím obecně závazné vyhlášky o dodržování místních záležitostí veřejného pořádku (pokud obec takovou vyhlášku přijala).

7. OCHRANA PIETY ZEMŘELÉHO

S lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku.

Přestupku se dopustí ten, kdo zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.

V Brně dne 27. ledna 2009

Sp. zn.: 382/2009/VOP/MH

Vážený pane,

dne 21. 1. 2009 jsem obdržel Váš podnět, jímž se na mě obracíte s žádostí o radu týkající se zajištění piety a důstojného uložení ostatků Vaší bývalé manželky, matky Vašeho syna, do hrobu a zajištění přístupu k těmto ostatkům.

Píšete, že Vašemu synovi zemřela v roce 2007 matka, Vaše bývalá manželka, jejíž tělo bylo zpopelněno, přičemž její manžel od doby pohřbu odmítá dát urnu do hrobu a zamezuje tak v přístupu k urně pozůstalým. Uvádíte, že urna je uložena ve staré selské usedlosti v horské vesnici a syn i další příbuzní ani v den Památky zesnulých nemohou památku zemřelé důstojně uctít, neboť se k urně nedostanou. V dané věci jste si vyžádal právní názor od M. hl. m. P., který Vám sdělil, že by se mohlo jednat o naplnění skutkové podstaty přestupku dle § 26 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví. V této souvislosti mě žádáte o vyslovení erudovaného právního názoru na danou věc a doporučení, jak postupovat.

Úvodem své odpovědi Vám musím sdělit, že veřejný ochránce práv se může zabývat pouze stížnostmi na správní úřady, jako jsou například finanční úřady, úřady práce, stavební úřady, katastrální úřady apod., naopak nemůže řešit občanskoprávní spory mezi občany, kam mimo jiné spadá případ, s nímž jste se na mě obrátil. I přes výše uvedené bych si dovolil k obsahu Vašeho podání poznamenat ve zkratce následující.

Zákon o pohřebnictví upravuje dva možné způsoby pohřbení, a to buď uložení lidských pozůstatků do hrobu či hrobky na veřejném pohřebišti, nebo zpopelněním lidských pozůstatků v krematoriu. Jedním či druhým způsobem je z hlediska nutnosti pohřbení zákon o pohřebnictví naplněn. Z uvedeného vyplývá, že problémy s přístupem k místu pohřbení zpravidla nemohou nastat, jsou-li lidské pozůstatky uloženy do hrobu na veřejném pohřebišti, které je přístupné všem. Jinak je tomu v případě, že dojde ke zpopelnění, neboť právní předpisy již neurčují místo, kde může být urna se zpopelněnými pozůstatky uložena, zákon neukládá povinnost uložit urnu na veřejné pohřebiště. Urnu vydává pohřební služba,

respektive krematorium tomu, kdo sjednal smlouvu o obstarání pohřbu (kremace). Tato osoba pak rozhoduje o tom, kde urnu uloží, a zpravidla se tak děje na základě dohody pozůstalých.

Zákon o pohřbenictví v ustanovení § 4 odst. 1 stanoví, že s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Konkrétně pak v ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) zákon o pohřbenictví zakazuje zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti. Porušení této povinnosti pak zákon o pohřbenictví sankcionuje v ustanovení § 26 odst. 1 písm. j), kde se stanoví, že se přestupku dopustí ten, kdo zachází s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti. Za uvedený přestupek lze podle § 26 odst. 2 uložit pokutu až do výše 50 000 Kč. Vyslovit závazný právní názor v této věci, tzn. zda se manžel Vaší bývalé ženy a matky Vašeho syna dopouští přestupku dle citovaného ustanovení zákona o pohřbenictví, může výlučně příslušný správní úřad (přestupková komise příslušné obce). Judikatura v této věci ve veřejně přístupných právních informačních systémech či literatuře k dispozici bohužel není. Veřejný ochránce práv nemůže v této věci činnost přestupkového orgánu nahrazovat a předjímat jeho právní závěry, které budou vycházet z konkrétního posouzení daného případu.

Pokud manžel Vaší bývalé ženy bez vážného důvodu brání pozůstalým v uctění památky zemřelé a přístupu k urně, lze mít vážnou pochybnost o tom, zda jeho počínání je výkonem práva/povinnosti v souladu s dobrými mravy, respektive zda výkon tohoto práva/povinnosti nezasahuje do práv či oprávněných zájmů jiných osob, v daném případě práv syna zemřelé a ostatních pozůstalých. V této souvislosti pak odkazují na ustanovení § 3 občanského zákoníku, které stanoví, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Závěrem bych tedy výše podaný výklad shrnul tak, že otázku naplnění skutkové podstaty výše uvedeného přestupku je oprávněna posoudit přestupková komise, přičemž podnětem k zahájení přestupkového řízení může být podnět Vašeho syna, případně i jiných pozůstalých.

Přestože Vám vzhledem k vymezení působnosti veřejného ochránce práv nemohu být v řešení popsaného problému, který se Vás jistě hluboce lidsky dotýká, nápomocen, věřím, že alespoň touto informací mohu přispět k tomu, aby Váš syn řešení celé situace našel. S přihlédnutím k výše uvedenému bych Vašemu synovi doporučil konzultovat svůj další postup s právním zástupcem, který by mu byl při řešení popsaného problému nápomocen.

8. NÁKLADY POHŘBU OSOBY BEZ DĚDICŮ

V případě pohřbu osoby bez dědiců může být výdaj za nájem hrobového místa součástí přiměřených nákladů spojených s pohřbem.

Hodnocení toho, zda výdaj za nájem hrobového místa pro účely pohřbu osoby bez dědiců byl bezprostředně nutný k zajištění pohřbu, je vždy individuální podle okolností daného případu.

V Brně dne 17. března 2009

Sp. zn.: 1409/2009/VOP/MH

Vážený pane inženýre,

dne 4. 3. 2009 jsem obdržel Váš podnět, kterým si stěžujete na postup Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových ve věci uhrazení nákladů pohřbu zesnulé H. P. Pišete, že paní P. byla Vaše sestřenice, která zemřela dne 28. 1. 2008 bez dědiců, a její majetek proto připadl státu. Uvádíte, že jen na účtech měla zesnulá částku ve výši více než 450 000 Kč.

Pohřeb zesnulé jste zařizoval Vy a náklady s tím spojené jste vyčíslil částkou 16 528 Kč. Z této částky Vám byla v rámci řízení o dědictví přiznána částka 8 183 Kč. Zbývající náklady (nájem a služby za hrobové místo, zhotovení nápisu na pomník, smuteční oznámení v novinách, dar za smuteční bohoslužbu, cestovné, pohoštění smutečních hostů) ve výši 8 345 Kč Vám proplaceny nebyly. Přesto, že jste příslušný úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových požádal o proplacení zbývajících nákladů, nebylo Vám vyhověno s tím, že se proplacení můžete domáhat u soudu.

Uvedené jednání státu považujete za nespravedlivé, neboť jste veškeré platby řádně doložil fakturami a stvrzenkami na úrovni daňových dokladů, přičemž ani jeden úřad tyto doklady nezpochybnil.

Mohu Vám sdělit, že nejste sám, kdo se na mě v podobné záležitosti obrátil s žádostí o radu a pomoc. Vzhledem k tomu, že jsem měl pochybnosti o správnosti postupu úřadů pro zastupování státu ve věcech majetkových při proplácení náhrad za pohřeb osob, jejichž majetek připadl státu, vyžádal jsem si v dané věci stanovisko Ministerstva financí. Zajímá mě se o to, jak Ministerstvo financí, respektive úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, aplikuje a vykládá ustanovení § 41 odst. 2 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, podle něhož se náklady pohřbu zůstavitele považují za přiměřené nejvýše v rozsahu stanoveném zvláštním předpisem.

V současné době je tímto zvláštním předpisem zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, jenž ve svém ustanovení § 376 odst. 2 stanoví, že náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem tvoří výdaje účtované za pohřeb, hřbitovní poplatky, výdaje na zřízení pomníku nebo desky do

výše 20 000 Kč, výdaje na úpravu pomníku nebo desky, cestovní výlohy a jedna třetina obvyklých výdajů na smuteční ošacení osobám blízkým podle § 116 občanského zákoníku.

S přihlédnutím ke shora uvedenému jsem Ministerstvu financí sdělil, že stávající právní úprava umožňuje proplacení nájmu hrobového místa a zajištění důstojného pohřbu státem. Odkázal jsem přitom na ustanovení § 2 písm. c) zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, kde se uvádí, že se pohřbením rozumí uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na veřejném pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu. Vyjdu-li tedy pouze z definice samotného pohřbení, je zřejmé, že stávající úprava hřbitovního a pohřebního práva připouští dva možné způsoby pohřbu. Konstatoval jsem tedy, že zaplacení nájmu hrobového místa (dříve hřbitovního poplatku) je zcela jistě úkonem pro pohřbení mrtvého nezbytným.

K mému dotazu, jak Ministerstvo financí, respektive úřad, vykládá pojem přiměřené náklady spojené s pohřbem, mi bylo sděleno, že přiměřenost uvedených nákladů, dnes taxativně uvedených v ustanovení § 376 odst. 2 zákoníku práce, Ministerstvo financí chápe jako úměrnost ve vztahu ke sledovanému účelu, tj. pohřbení mrtvého. Jako příklad výdajů, které jednoznačně nemohou být státem uznány, Ministerstvo financí uvedlo výdaje za smuteční hostinu, náklady za ubytování smutečních hostí, náklady na stavbu hrobky, náklady spojené s krášením hrobu. Pokud jde o nájem za hrobové místo, zde je Ministerstvo financí toho názoru, že hodnocení toho, zda výdaj za nájem hrobového místa byl bezprostředně nutný k zajištění pohřbu, je vždy individuální podle okolností daného případu. Ministerstvo financí proto neshledává nutným, aby stát nahrazoval částku, kterou vypravitel pohřbu uhradil provozovateli pohřebiště jako nájemné za dobu delší, než na jakou provozovatel pohřebiště hrobové místo minimálně pronajímá.

Vzhledem k tomu, že jsem daný případ považoval za závažný, požádal jsem ministra financí, aby Ministerstvo financí svou metodickou činností zajistilo informování všech úřadů pro zastupování státu ve věcech majetkových o postupu ve věci proplacení nákladů pohřbu osoby, která zemře bez dědiců a jejíž majetek připadne státu. Předmětné metodické stanovisko jsem dne 3. 3. 2009 obdržel a zasílám Vám je v příloze (poštou). Doporučuji Vám znovu se na příslušný úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových obrátit a s odkazem na toto metodické stanovisko požádat o přehodnocení proplacení nákladů pohřbu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že postup v řešení Vašich námitek vůči Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových je záležitostí občanskoprávní, kde je působnost veřejného ochránce práv vyloučena. Nemohu proto vůči jmenovanému úřadu zahájit v dané věci šetření. Nyní je na Vašem uvážení, zda se rozhodnete náklady pohřbu vymáhat soudní

cestou ve smyslu § 175y občanského soudního řádu, případně zda úřad znovu oslovíte s žádostí o náhradu nákladů spojených s pohřbením zesnulé, a to s odkazem na tento můj dopis a připojené stanovisko Ministerstva financí.

9. POHŘBÍVACÍ POVINNOST OBCE

Zákon o pohřbenictví ani jiný právní předpis nestanoví, kdo může být vypravitelem pohřbu. Pohřeb může zajistit nejen rodinný příslušník, ale i kdokoliv osoba, která má na pohřbení zájem.

Objevili-li se po zajištění sociálního pohřbu osoba, která je ochotna náklady pohřbení obci uhradit a zajistit pohřební obřad, není důvod, proč by měla obec takovému počínání bránit.

V Brně dne 26. listopadu 2012
Sp. zn.: 7107/2012/VOP/MH

Vážený pane,

odpovídám na Vaše podání doručené Kanceláři veřejného ochránce práv dne 8. 11. 2012, jímž se na mě obracíte v záležitosti úmrtí a zajištění pohřbu svého kamaráda, pana M. K., který byl bezdomovec a o něhož jste se s dalšími kamarády starali.

Píšete, že pan K. zemřel na pokoji ubytovny v P. Tělo našel kamarád, který zavolal Policii ČR. Policie se snažila najít a kontaktovat nějaké příbuzné, ale marně. Jediným příbuzným je nemanželský syn žijící na Slovensku, s ním se však pan K. nestýkal a ani policii se nepodařilo jej kontaktovat.

Uvádíte, že Vám bylo řečeno, že případ spadá pod agendu Úřadu městské části P., která zajistí sociální pohřeb. Zde jste se také informovali na možnost získat ostatky zemřelého kamaráda za úhradu nákladů spojených se zpopelněním. S kamarády jste se dohodli, že se na potřebnou částku složíte a zajistíte pohřeb na oblíbeném místě pana K. Následně Vás však kontaktovala pracovnice Úřadu městské části P., která Vám sdělila, že ubytovna, v níž Váš kamarád zemřel, se nachází na ulici spadající pod Úřad městské části P. X., kde Vám bylo řečeno, že ostatky mrtvého kamaráda není možné od úřadu získat, a na dotaz, zdali již byl pan K. zpopelněn, se Vám od příslušné úřednice odpovědi rovněž nedostalo.

Celou situaci jste rozhořčeni, neboť nevíte, co se s tělem Vašeho kamaráda stalo, a nemůžete se s ním ani důstojně rozloučit. Stěžujete si, že to, co na Úřadě městské části P. mělo jednoduché řešení, se na Úřadě městské části P. X. stalo nepřekonatelným problémem.

Vážený pane, především Vás musím seznámit s tím, že veřejný ochránce práv může prošetřovat pouze stížnosti, které směřují proti jednání státních úřadů, ale nemůže se zabývat jednáním obcí v samostatné působnosti, kam spadá i záležitost zajištění tzv. sociálního pohřbu.

V daném případě je třeba zohlednit ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbenictví, kde se uvádí, že nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí podle zvláštního právního předpisu žádná fyzická nebo právnická osoba pohřbení nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí a žádný poskytovatel zdravotních

služeb v souladu s podmínkami stanovenými zvláštním právním předpisem neprojevil zájem o využití lidských pozůstatků pro potřeby lékařské vědy a výzkumu nebo k výukovým účelům, je povinna zajistit pohřbení obec, na jejímž území k úmrtí došlo nebo byly lidské pozůstatky nalezeny, případně vyloženy z dopravního prostředku. Lidské pozůstatky osob, u nichž nebyla zjištěna totožnost, mohou být pohřbeny pouze uložením do hrobu nebo hrobky.

Právnícká nebo fyzická osoba, u které jsou lidské pozůstatky uloženy, je podle § 5 odst. 2 zákona o pohřebnictví povinna neprodleně informovat příslušnou obec, že nastaly skutečnosti podle odstavce 1. Je-li prokázáno, že se jedná o lidské pozůstatky státního příslušníka cizího státu, může obec sjednat jeho pohřbení až po obdržení souhlasu příslušného státu s pohřbením na území České republiky; pokud obec tento souhlas neobdrží do 1 měsíce od zjištění úmrtí, může zajistit pohřbení lidských pozůstatků, avšak pouze uložením do hrobu nebo hrobky.

K výše uvedenému je třeba doplnit, že zákon o pohřebnictví ani jiný právní předpis nestanoví, kdo může být vypravitelem pohřbu, jinými slovy, v případě úmrtí může pohřeb zajistit nejen rodinný příslušník, ale kterékoliv osoba, která má na pohřbení zájem (druh, družka, kamarád, zaměstnavatel atd.). V daném případě zřejmě došlo k situaci, kdy o nález mrtvého těla byla informována příslušná městská část (z Vašeho podání vyplývá, že jí byla městská část P. X., kde se nachází ubytovna, v níž bylo nalezeno mrtvé tělo Vašeho kamaráda), a ta následně zajistila v souladu s výše uvedeným ustanovením zákona o pohřebnictví sociální pohřeb.

Proč Vám úřednice odmítla sdělit datum pohřbení (zpopelnění), nevím, stejně jako mi není známa příčina odepření vydání urny s popelem zemřelého za úhradu nákladů spojených s kremací. Zejména mi přijde zarážející, že přístup dvou městských částí je v dané věci rozdílný. K takovému postupu není, dle mého soudu, žádný rozumný důvod. Mou zkušeností je, že pokud se žádní příbuzní o urnu s ostatky na úřadě nepřihlásí a o tyto ostatky projeví zájem jiná osoba, která měla k zemřelému osobní vztah, není důvod žádosti těchto osob nevyhovět. Obecně totiž platí, že s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Je zakázáno zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního citění pozůstalých a veřejnosti. Objeví-li se tedy po zajištění sociálního pohřbu další osoba, ať už jde o kamaráda nebo kolegu ze zaměstnání, která je ochotna náklady zpopelnění obci uhradit a zajistit pohřební obřad, nevídám důvod, proč by měla obec takovému počínání bránit. Naopak, uhrazení nákladů zpopelnění je v těchto případech rychlejší než jejich refundace u státu prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj, které obcím náklady sociálních pohřbů doplácí.

POHŘEBNICTVÍ

V daném případě Vám proto doporučuji podat u tajemníka Úřadu městské části P. X. stížnost a opětovně požádat o vydání urny s popelem zemřelého kamaráda za účelem jeho pohřbu. Věřím, že výše uvedené informace využijete v dalším postupu. Z důvodu upozornění na Vaši stížnost zasílám tento dopis na vědomí starostce Městské části P. X.

Každý člověk se během svého života setká se situací, kdy se bude muset vyrovnat s úmrtím někoho ze svých blízkých. V této souvislosti nelze pominout statisticky potvrzený fakt poukazující na stále narůstající počet pohřbů bez obřadu. Tento jev by měl být pro každého vážným signálem k zamyšlení se nad tím, jaký význam má v životě člověka pohřeb jeho blízkých. Osobně jsem toho názoru, že důstojné rozloučení v podobě pohřebního obřadu má stále svůj význam a přispívá k překonání náročné životní situace vyvolané ztrátou blízké osoby.

Troufám si říct, že právní a etické otázky spojené s provozováním pohřebišť a zachováním piety zemřelých mají svou důležitost a je třeba se jimi zabývat. V souvislosti s tím musím uvést, že je dobře, že do našeho právního řádu vstoupil v roce 2002 zákon o pohřebnictví, který nahradil do té doby pouze podzákonnou úpravu hřbitovního a pohřebního práva a poskytl tak zákonný podklad pro jednání provozovatelů pohřebišť, pozůstalých či pohřebních služeb v oblasti pohřebnictví.

Jsem si vědom toho, že tato publikace ani zdaleka nepostihuje všechny problémy, s nimiž se provozovatelé a správci hřbitovů či pozůstalí potýkají. Předkládaný sborník by měl odborné i laické veřejnosti přiblížit a srozumitelně představit vybrané právní problémy, s nimiž se lze v pohřebnictví setkat, a současně by měl být publikací, která nabídne odpovědi na nejčastější otázky spojené s provozováním pohřebišť a pronajímáním hrobových míst.

Byl bych rád, pokud by tato příručka byla užitečným rádcem a pomocníkem jak pracovníků obcí provozujících veřejná pohřebiště, tak pracovníků pohřebních služeb. Současně věřím, že v ní najde užitečného průvodce pohřebním a hřbitovním právem i širší veřejnost.

Text sborníku je zveřejněn také na webových stránkách Kanceláře veřejného ochránce práv www.ochrance.cz.

JUDr. Pavel Varvařovský
veřejný ochránce práv

VYBRANÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

- Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Mezinárodní ujednání o přepravě mrtvol (Berlín, 10. 2. 1937), publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 44/1938 Sb.
- Vídeňská úmluva o konzulárních stycích (Vídeň, 24. 4. 1963), publikována ve Sbírce zákonů pod č. 32/1969 Sb.
- Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (Bern, 9. 5. 1980), publikována ve Sbírce zákonů pod č. 8/1985 Sb.
- Dohoda o převozu těl zemřelých (Štrasburk, 26. 10. 1973), publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 22/2012 Sb. m. s.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

REJSTŘÍK

C

církevní hrob 16

E

evidence pohřebiště 14

exhumace 22

H

hanobení 34

hrob 9, 12, 20

hrobka 20, 23

hrobové místo 20

K

kolumbárium 20, 23

kremace 58, 63

krypta 16

L

lidské ostatky 29

lidské pozůstatky 29

M

márnice 23

N

náhrada škody 24, 31

nájem hrobového místa 25

náklady pohřbu 30

neveřejné pohřebiště 16

O

ochranné pásmo 30

opuštěné hrobové místo 26

osárium 17

P

pieta 29

pietní místo 17

pohřeb 10

pohřebiště 12

pokuty 33

pomník 24

provozování pohřebiště 13

přestupky 32

Ř

řád pohřebiště 13

S

smlouva 23, 25

sociální pohřeb 29

stavební úřad 30

T

tlečí doba 21

trestný čin 33

tresty 34

U

umrlčí pas 21

urna 20

územní rozhodnutí 12, 17

V

válečný hrob 17

veřejné pohřebiště 12

výtržnictví 34

Z

zpopelnění 9

zrušení pohřebiště 15

zřízení pohřebiště 12